

Onsdagen den 17 januari

Kl. 13.00

*Val av ytterligare
suppleanter i ut-
skott*

§ 1 Val av ytterligare suppleanter i utskott

Företogs val av en suppleant i trafik- och civilutskotten.

TALMANNEN: Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit *Georg Danell* till suppleant i trafikutskottet och civilutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i trafikutskottet

Georg Danell (m)

suppleant i civilutskottet

Georg Danell (m)

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:302 och 303 till konstitutionsutskottet

1978/79:304–310 till skatteutskottet

1978/79:311 till justitieutskottet

1978/79:312 till lagutskottet

1978/79:313 och 314 till socialförsäkringsutskottet

1978/79:315 och 316 till socialutskottet

1978/79:317 till kulturutskottet

1978/79:318–322 till utbildningsutskottet

1978/79:323–326 till trafikutskottet

1978/79:327–329 till jordbruksutskottet

1978/79:330 till näringsutskottet

1978/79:331 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:332–335 till näringsutskottet

1978/79:336 till civilutskottet

1978/79:337 till skatteutskottet

1978/79:338 till finansutskottet

1978/79:339 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:340 till utbildningsutskottet

§ 3 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1978/79:127 och 128

Onsdagen den
17 januari 1979

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:20 med anledning av motioner om bojkottåtgärder mot Chile.

*Bojkottåtgärder
mot Chile*

I detta betänkande behandlades motionerna 1977/78:1029 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle hemställa hos regeringen om

1. att regeringen tog initiativ till bojkott av Chilejuntan på alla plan,
2. att regeringen i internationella sammanhang verkade för ett fördömande av Chilejuntan och motarbetade den vid alla tillfällen,
3. att regeringen framlade förslag som stoppade svenska företags kapital-export till Chile, och

1977/78:1914 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 7) föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att svenska företag borde förbjudas att investera i Chile och Sydafrika.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1029 och motionen 1977/78:1914, yrkandet 7, såvitt detta angick Chile.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är bara någon månad sedan förhållandena i Chile diskuterades i en interpellationsdebatt här i kammaren. C.-H. Hermansson hade då några frågor att ställa till utrikesministern, grundade på den deklaration för frihet åt Chile som antagits vid världskonferensen för solidaritet med Chile i Madrid i november 1978.

Nu har vi frågan på dagordningen igen, denna gång på grund av de motioner som vpk väckte i frågan under den förra riksdagsperioden. Kraven i dessa motioner, liksom frågorna i interpellationen och kraven i de tidigare motioner som vpk har väckt i Chilefrågan ända sedan 1973 då friheten led nederlag i Chile, handlar om fördömande av militärjuntan, om bekämpande av denna i internationella organisationer och om svenska aktioner i form av bojkott och andra möjliga åtgärder.

Det sägs ibland från vissa håll: Varför tjata så mycket om Chile? Det har ju gått fem år sedan det där inträffade, och mycket annat har hänt som är lika grymt, ja, t. o. m. värre. Förtryck finns runt om i världen, och i Latinamerika är inte förhållandena i Chile mycket sämre än i många andra stater. Ja, varför tjata om Chile?

Jo, det som hände i Chile i september 1973 var det öppna och osminkade beskedet från USA-imperialismen via dess hantlangare i landet, att den inte tänkte tillåta något folk i Latinamerika att på allvar frigöra sig från dess inflytande. Vi kommer väl ihåg uttalandet av USA:s utrikesminister, Henry Kissinger, när Salvador Allende blivit vald till president i Chile. Kissinger sade: "Vi skall göra allt för att framkalla kallbrand i Chiles situation." Och det

gjorde de! Ingen möda sparades, inga ansträngningar var för stora och inga kostnader var för höga för att störta folkfrontsregeringen i Chile. Det var ett besked till alla frihetsrörelser och progressiva grupper i Latinamerika: Hit men inte längre! Därför skall vi aldrig glömma Chile och det som hände där den 11 september 1973.

Nu försöker Pinochetjuntan, under trycket av den allmänna opinionen och även på grund av påtryckningar från USA som känner sig besvärad av sin roll i det hela, att framställa sig som en demokratisk regim. Men vi skall inte låta lura oss!

Mycket har uträttats genom det arbete som gjorts för Chile för att hålla den internationella opinionen vaken, för att hjälpa förtryckets offer och för att brännmärka juntan och dess beskyddare, Förenta staterna. Men mycket återstår ännu att göra, innan Chiles folk åter är fritt.

Också i Sverige har det, utom för rent fascistiska grupper, blivit omöjligt att försvara Pinochetjuntan. Det framgår inte minst av de skrivningar som vi nu fått se i det här utskottsbetänkandet. Det innehåller glädjande och betydligt positivare tongångar än vad som tidigare kommit vpk:s motioner till del när det har gällt Chile. Också den resolution som Sverige framlagt och fått igenom i FN och vars text redovisas i betänkandet är positiv. Den brännmärker de övergrepp mot fri- och rättigheter som utförts av juntan.

Vad som återstår är att övergå från ord till handling även när det gäller ensidiga svenska aktioner. Kravet på svensk bojkott av Chilejuntan och på åtgärder mot svenska storföretags investeringar i Chile är grundläggande krav som vpk drivit från början och som vi kommer att fortsätta att arbeta för. Argumentet att Sverige är förhindrat att göra något, innan FN eller andra internationella organisationer fattat några beslut, är dåligt och kan i vart fall inte anses gälla när det gäller att ingripa mot våra egna företags göranden och låtanden. Jag har i tidigare Chiledebatter gjort jämförelser med vad som förevarit i fråga om Sydafrika. I det fallet avslogs år efter år vpk:s yrkande om bojkott och ingripande mot svenska företags affärer, men nu har det helt plötsligt blivit möjligt att tillsätta utredningar och påverka dessa företag t. o. m. genom lagstiftning, fastän ingen internationell bojkott beslutats mot Sydafrika. Även den trögaste opinion måste tydligen till slut inse att konkreta åtgärder är nödvändiga.

Vi i vpk kommer inte att ge upp när det gäller Chile utan kräva åtgärder mot juntan på alla plan tills den har störtats, och folket i Chile åter är fritt.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till motionerna 1029 och 1914.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är riktigt som det sades här, att Chile ofta har debatterats i riksdagen. Vi känner också till skälen. Av såväl den nuvarande som den förutvarande utrikesministern har detta bl. a. uttryckts så att intresset för Chile är så stort därför att det är fråga om ett land som en gång var en demokrati men vars förhållanden sedan har ändrats.

Jag vill erinra om att riksdagen har behandlat utskottsbetänkanden över

denna fråga i november 1976 och mars 1977. Vi har nu ett utskottsbetänkande som skulle ha behandlats före jul men som uppsköts till januari – betänkandet är föranlett av två vpk-motioner, nr 1029 och 1914 – men dessemellan har Chilefrågan varit föremål för behandling i en interpellationsdebatt den 8 december liksom även i en interpellationsdebatt den 5 december i samband med behandlingen av flyktingfrågorna.

De två yrkanden som framställts i motionerna innebär i huvudsak att Sverige skall stärka det internationella trycket mot Chile och Chiles regering. Utskottet har ganska utförligt beskrivit vad som är gjort i den delen. Det har beskrivit hur Sverige har verkat i olika organ: Förenta nationerna, Förenta nationernas kommission för mänskliga rättigheter, Världsbanken, FN:s utvecklingsfond och IDB. Som ett av de senaste och viktigaste bevisen för den svenska aktiviteten har utskottet vidtagit den ovanliga åtgärden att som bilaga till betänkandet foga den fulla texten till det resolutionsförslag som Sverige framlade i FN den 6 december 1978. Det är en ganska ovanlig åtgärd, men den har både ett pedagogiskt och ett allmänt upplysande syfte, eftersom det därigenom visas hur Sverige genom sin aktivitet i FN försökt täcka olika områden. Resolutionen har ju sedan antagits, först i generalförsamlingens utskott för sociala, humanitära och kulturella frågor med röstsiffrorna 88–7–34 och sedan i generalförsamlingen.

Beträffande den tredje frågan, att stoppa svenska företags kapitalexport till Chile, intar utskottet liksom tidigare ståndpunkten att ensidiga svenska säraktioner på det ekonomiska området inte får någon kännbar verkan och inte heller anses stå i överensstämmelse med traditionell svensk politik när det gäller relationer med andra länder. Utskottet avstyrkte därför förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande har vi noterat utskottets positiva skrivning och anser också att det är bra att den här texten blivit tryckt. Det är alltså åtgärder som vi noterar med tillfredsställelse.

Den viktiga frågan om bojkottåtgärder återstår emellertid. Om man ändå vill stödja sig på internationella uttalanden, har utskottet självt i sitt betänkande hänvisat till den internationella fackföreningsrörelsen och dess internationella regionala organisation ORIT, som har begärt just sådana här åtgärder. För att återigen ta upp den fackliga konferensen i Madrid i november 1978 kan jag nämna att de fackföreningsledare från hela världen som var församlade entydigt och klart sade ifrån att de ställde sig bakom kraven från CUT, den chilenska landsorganisationen, när det gäller just sådana här bojkottåtgärder. Det finns alltså, fastän det inte sagts på FN-håll, en bred internationell opinion bakom sådana här krav, så det borde inte föreligga några hinder för Sverige att vidta åtgärder av det här slaget.

Sedan är det en sanning med en viss modifikation att, som herr Hernelius säger, Sverige har verkat för Chile i internationella organisationer. När det t. ex. gäller IDB är vi med och vi utökar också vårt stöd till den organisatio-

nen. Men IDB:s verksamhet har inte haft sådana effekter som vi önskar se beträffande Chile och andra stater som man skulle vilja stödja. Här har Sverige som vanligt intagit en dubbelmoralisk attityd. Sverige är med i IDB och ökar anslagen samtidigt som det talar varmt om att det internationellt skall vara med och hjälpa till att utöva påtryckningar mot juntan i Chile.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Beträffande den fackliga bojkotten, vilken mycket riktigt är proklamerad av ORIT som är den internationella fackföreningsrörelsens latinamerikanska federation, är att säga att den inte har trätt i kraft. Den har beslutats men ännu inte trätt i kraft. Den 15 januari skulle det vara ett möte, och man förutsatte att det då skulle komma nya förslag. Men det är inte bekant om några sådana har lagts fram.

Sedan vill jag, herr Söderqvist, erinra om att denna fackföreningsaktion gäller inte bara Chile utan också Nicaragua och Cuba. Det är dessa tre länder som bojkottbeslutet gäller.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Med anledning av påpekandet att bojkotten ännu inte har trätt i kraft vill jag säga, att Sverige har desto större anledning att göra slag i saken när den träder i kraft och ge sitt bidrag till bojkottåtgärderna.

Jag förstår vidare att det är med tillfredsställelse som Allan Hernelius tar in Cuba i debatten. Man kan ju då göra en enkel jämförelse mellan de förhållanden som råder i Chile och de som råder på Cuba och sedan dra vissa slutsatser.

Det finns såvitt jag kan se inte något godtagbart argument för att Sverige inte skulle vidta ensidiga bojkottaktioner i fallet Chile. Regeringen har nu efter många års krav kommit fram till en något så när framsynt ståndpunkt i Sydafrikafrågan. Vi har då desto större anledning att också sätta in liknande åtgärder mot Pinochetjuntan.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det skulle nog föra alltför långt att här börja diskutera inte bara Chile utan också Cuba. Anledningen till att jag här nämnde Cuba var bara att jag ville markera att den bojkottaktion som herr Söderqvist åberopar inte bara omfattar Chile utan också Cuba.

Det är att märka att det är en privat bojkottåtgärd som är föreslagen, och den är självfallet inte på minsta sätt bindande eller ens vägledande för statsmakterna. De svenska statsmakternas inställning till sådana aktioner i vad gäller deltagande från Sverige har utretts av utrikesutskottet på s. 4 i förevarande betänkande. Vi anser att sådana ensidiga aktioner, som inte vidtas efter beslut av FN:s säkerhetsråd, helt enkelt motverkar sitt syfte. Detta har framhållits av utskottet både i detta och i tidigare sammanhang.

Vad beträffar Sydafrika har tillskyndarna till det föreliggande förslaget framhållit att Sydafrika är ett unikum.

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Bojkottåtgärder
mot Chile*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Ja, det är klart att det är tacksamt att gömma sig bakom rent formella kriterier och säga att det är fråga om ett privat initiativ. Om den internationella fackföreningsrörelsen ställer sig bakom ett sådant krav, kan inte jag inse annat än att det är en internationell opinion av stor betydelse som man bör ta hänsyn till.

Jämförelsen med Sydafrikafrågan kommer man nog inte ifrån. Jag tycker att det är glädjande och jag noterar med tacksamhet att man har fått ett mindre stelbent synsätt när det gäller Sydafrika. Det är bara att hoppas att stelbentheten skall ge med sig också när det gäller Chile.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att det inte är den internationella fackföreningsrörelsen som har ställt sig bakom bojkottaktionen utan dess latinamerikanska sektion. Det är också latinamerikanska länder som är föremål för dess åtgärder.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! ORIT är ju den regionala avdelningen av ICFTU, som är den fria fackföreningsinternationalen. Det är i stort sett samma sak.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1029 av Lars Werner m. fl. och nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 20 röstar ja,
det det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1029 av Lars Werner m. fl. och nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290
Nej – 15
Avstår – 1

§ 5 Utredning angående handelssanktioner mot Israel

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:22 med anledning av motion om en utredning angående handelssanktioner mot Israel.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! I måndags hade Ann Rehnberg en "utblick" i Svenska Dagbladet betitlad "Demokrati" i Iljinka, som innehöll en trist rapport från den s. k. demokratiska rådsrepubliken i öster och byn Iljinka 800 km från Moskva.

Judiska familjer flydde dit en gång undan tsartidens förföljelser. Somliga var kanske också utvisade. De blev bönder, och efter revolutionen i Ryssland bildades där en kolchos som kallades den hebreiske bonden eller kanske den judiske bonden. Den överlevde andra världskriget och består efter viss emigration av 700 personer med judiskt påbrå. De som flyttat är de som lyckats få utresettillstånd och farit till Israel.

I dag finns det inte längre någon väg ut, intet visum beviljas. Det finns några familjer som vill resa men tvingas stanna.

Varför berättar jag detta?

Ja, som ett exempel på judarnas längtan i årtusenden till sitt land och som en illustration till deras trängda situation under två tusen år och mer.

Det har alltid funnits judar i det heliga landet – även under den tid då de flesta av judisk stam levat i landsflykt och stundom smält väl in i vissa länder – och i deras hjärtan som varit hemifrån har Jerusalem och Israels land alltid varit Landet; det enda land som de kunnat kalla sitt hemland.

Jag har här en liten bok som jag fick tag på i går och som jag har läst – eller åtminstone skummat – med stort intresse. Den skulle i svensk översättning kunna heta ungefär "20 århundraden av judiskt liv i det heliga landet". Den visar att judar alltid funnits där – under vår tideräkning och 2 000 år tidigare – och att den uppfattning som många hyser, att Israels judar i vår tid skulle vara inkräktare i ett land som de har lämnat för länge sedan, är oriktig. Det fanns t. ex. år 1855 inte mindre än 11 000 judar i Jerusalem, detta under en tid då befolkningen i många städer i Europa var mindre än 11 000. Israel är alltså judarnas land. Där har det funnits en kontinuitet, och de utspridda, de förskingrade, har längtat hem. Pogromer och lidanden nådde sin kulmen i vårt sekel och drev dem hem. Redan för 4 000 år sedan begynte deras historia där – alltså i det land som i dag kallas Israel – och det var redan då utsagt att de som folk skulle heta Israel, det namn som den återupprättade staten fick 1948.

I min motion har jag talat väl om Israel. Jag har sagt att något av det viktigaste och märkligaste som har hänt under vårt århundrade är att det har upprättats en stat som heter Israel. Jag menar att det är en oerhört viktig händelse i historien. Israel står vidare Sverige nära, och det råder där demokrati, inte bara till namnet utan också i verkligheten. Och så väckte jag min motion, vilken vänder sig mot sanktioner mot handeln med Israel, som också drabbar svenska företag och som är hindrande och diskriminerande på

*Utredning angående
handelssanktioner mot Israel*

Onsdagen den
17 januari 1979

*Utredning angående
handelssanktioner mot Israel*

många sätt.

Utskottet har svarat med att hänvisa till ett tidigare betänkande, 1977/78:4. Jag har tagit fram och läst igenom det och funnit att det referat som finns intaget i utskottets betänkande nr 22 vid det här riksmötet är korrekt återgivet och i en kortare version har ungefär samma innehåll. Men jag tycker att om man gör en utredning och lämnar de uppgifter som står i UU 1977/78:4, borde man komma till en annan slutsats.

I det tidigare betänkandet har jag funnit en "lustig" – om man nu möjligen kan kalla den lustig – passus. Jag citerar: "Sverige har aldrig officiellt erkänt vare sig bojkottens existens eller dess berättigande." Har då Sverige erkänt bojkotten på annat sätt än officiellt? Och skulle någon kräva att Sverige skulle erkänna svartlistningen av svenska företag som handlar med Israel, eller säga att denna bojkott vore berättigad? Ja, detta är frågor som man ställer sig när man läser en sådan mening.

Nu säger utskottet också att det är svårt att med säkerhet påvisa de negativa verkningarna av arabländernas bojkott. Jag är av en annan mening; jag anser det helt uppenbart att bojkotten är negativ både för Israel och för Sverige. Jag kan väl förstå att den lagstiftning som en motion år 1976 hemställt om kanske inte skulle kunna rätta till förhållandena, och därför har jag i min motion helt hovsamt begärt en utredning. Nu tror utskottet för sin del att det räcker med undersökningar som sker på departementsnivå. Jag är inte nöjd med det svaret.

Den ekonomiska diskrimineringen av Israel får inte fortgå. I dag kan jag givetvis inte yrka bifall till motionen, men jag tror att kammarens ledamöter och svenska folket i stort delar min uppfattning att de rådande förhållandena inte kan accepteras.

Det står i utrikesutskottets betänkande 1977/78:4: "Bojkotten saknar förankring i beslut av FN:s säkerhetsråd och erkänns inte av Sverige." Ja, men hur skulle Sverige då kunna vara så lågmält inför vad som pågår? Det vore ju nästan detsamma som ett icke-officiellt erkännande av bojkotten. Jag upplever det närmast så.

Jag tycker inte att det räcker att bedriva sådan informationsverksamhet som utrikesutskottet tror pågår och vill skall pågå.

Jag delar i dag uppfattningen i Gabriel Romanus motion att Sverige bör söka ingå sådana internationella överenskommelser som skyddar handeln med Israel.

Svenska regeringen aviserar i dagarna åtgärder som innebär bojkott av handel med diktaturländer. Man är alltså ute för att stänga vägarna till och från diktaturstater. Borde det då inte vara självklart med en motsatt åtgärd för att häva bojkotten mot en demokrati – en demokrati som är en av de få stater i världen som förtjänar att kallas demokrati och som står vårt folk så nära?

Jag tycker också att en regering som kallar sig liberal borde finna det oerhört viktigt att verka för fri handel med demokratiska stater.

Jag vill med ett brett streck stryka under utskottets skrivning att regeringen skall undersöka och pröva alla möjligheter att motverka den ekonomiska diskriminering som det är fråga om. Utskottet säger att det inte vet om

regeringen gör detta, men antar att den gör det och tycker att den bör göra det. Jag vill instämma med utskottet i det avseendet. Jag är övertygad om att vi måste komma igen i den är frågan. Bojkotten mot demokratin Israel, mot vårt väpnade folk Israel, kan som sagt inte lå fortsätta.

I detta anförande instämde Sven Johansson (c), Gunde Raneskog (c) och Filip Fridolfsson (m).

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Ända sedan Israel grundades har arabstaterna försökt komplettera den militära kampen mot den judiska staten med ekonomisk krigföring. Syftet har varit att skrämja företag från att handla med eller investera i Israel. I USA har kongressförhör visat hur en rad företag har dragits med i bojkotten.

Petrodollarn gör arabstaterna ekonomiskt starka. Arabländerna importerar, expanderar och finansierar. Och ju fler människor i västvärlden som är beroende av arabiska pengar för sin sysselsättning, desto svagare blir Israels sak.

Oljepengarna har gjort bojkotten mot Israel mer effektiv. Hur är det i Sverige? Här finns inga kongressförhör som kan lå fram fakta. De som är berörda – exportföretag, banker och statliga organ – vill inte gärna tala om saken.

Inget svenskt storföretag har investerat i Israel. Svenska företag tycks konsekvent avstå från anläggningsleveranser till Israel. Inget samarbete finns vad jag vet mellan svenska firmor och Israel på konsult- eller entreprenadsidan. Inget svenskt storföretag har ens försäljningsbolag i Israel. Några företag har efter svartlistning eller hot beslutat att avbryta sin handel med Israel.

Den arabiska bojkotten brukar medge att företag säljer till Israel. Men de får inte investera i Israel eller bedriva ett samarbete med Israel eller israeliska företag. Det svenska näringslivet uppfyller väl kraven från det arabiska bojkottkontoret.

I USA har en tämligen hård lagstiftning som förbjuder företag att delta i bojkotten mot Israel antagits. Då är det speciellt viktigt att inte det faktum att USA skärper tonen mot bojkottkraven leder till att handeln i stället förs över på länder som är beredda att böja sig. Därför är det bra att utskottet nu, och utskottets talesman förra året, gjort klara deklARATIONER om att det är olämpligt och oriktigt att svenska företag deltar i den ekonomiska krigföringen mot Israel. Man får också förutsätta att regeringen noga lyssnar på vad utskottet säger när det utgår från att handels- och utrikesdepartementen prövar alla möjligheter att motverka den ekonomiska diskriminering som följer av bojkotten.

Svenska företag har uppenbarligen i en del fall valt att ge efter för den arabiska bojkotten, trots att det strider mot alla principer om frihandeln och de principer som just i dagarna återropas så varmt om att handel och politik inte skall höra ihop.

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Utredning angående
handelssanktioner mot Israel*

*Utredning angående
handelssanktioner mot Israel*

Självfallet går det inte alltid att skilja handel och politik. När ett företag överväger en exportsatsning eller en investering tvingas det alltid att ta politiska och moraliska hänsyn. När svenska företag väljer att tillföra regimen i Sydafrika kunskap och kapital och samtidigt deltar i handelskrig mot Israel är det möjligtvis konsekvent men vittnar knappast om hög moral.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Låt mig konstatera att om den solidaritet som vi bör visa med Israel råder det bred politisk enighet här i landet. Detta har också präglat det betänkande som utrikesutskottet avgett.

I den motion som föreligger i år har yrkats på en utredning angående arabbojkotten. Föregående år hade vi att ta ställning till förslag om lagstiftning. Det kravet har herr Nilsson i Agnäs inte rest i år, utan i år har vi som sagt haft att ta ställning till ett yrkande om utredning.

Jag vill först yrka bifall till utskottets hemställan och sedan säga till herr Nilsson i Agnäs att utrikesutskottet klart uttalar sitt ogillande av arabländernas bojkott och uttrycker sin oro över bojkottens konsekvenser. Jag förstår inte riktigt herr Nilsson när han hänvisar till förra årets betänkande och på något sätt vill läsa in i det att Sverige inofficiellt skulle erkänna den här bojkotten. Det räcker ju om herr Nilsson läser årets betänkande, där det i slutet på det första större stycket på första sidan står följande: "Bojkotten saknar förankring i beslut av FN:s säkerhetsråd och erkänns inte av Sverige. Från regeringens sida har man betecknat det som beklagligt om svenska företag tvingats agera på ett sätt som utgör eller synes utgöra stöd för den ena parten i en internationell konflikt."

Det är sålunda både olämpligt och oriktigt att svenska företag deltar i den här bojkotten. Om den svenska inställningen kan alltså ingen tvekan råda. Redan vid behandlingen av motionen förra året betonade utskottet angelägenheten av att informationen från svenska myndigheter och organisationer skulle fortsättas och förbättras – information för att klargöra hur bojkotten fungerar. Det refererar utskottet till i år, och utskottet uttalar att man genom sådan information kan skingra missuppfattningar som kan ha uppstått genom överdriven lyhördhet från enstaka företags sida inför bojkottpåtryckningar.

Det är mot denna bakgrund som motionen avstyrks. Ett motiv för avstyrkandet är också att utskottet utgår ifrån "att regeringen genom handels- och utrikesdepartementen är väl medveten om de problem som arabbojkotten förorsakar och även undersöker och prövar alla möjligheter att motverka den ekonomiska diskriminering som följer av denna, bl. a. genom ökad information i hithörande frågor".

Utskottet förutsätter alltså ökad information i de här frågorna, och det är väl ändå det som var huvudsyftet med motionen.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det var intressant att höra på David Wirmark. Han har också undertecknat ett tidigare betänkande där det första gången talas om den här

informationen. Jag hade tänkt ställa en fråga i mitt förra anförande. Utskottet anförde under förra riksmötet att det sker och skall ske information om hur bojkotten fungerar, och att man skall söka skingra missuppfattningar. Jag vill då ställa frågan: Hur ser denna information ut och vem behöver den? Är det verkligen så att svenska firmor och företag är okunniga om att det pågår en bojkott och att den kan vara farlig, eller är det så att svenska firmor och företag, kanske t. o. m. statsägda, inte har reda på att svenska regeringen ogillar det hela? Jag vill ha ett enkelt svar på frågorna. Jag vill också ha svar på frågan: Om informationen skall fungera, vart skall den i så fall rikta sig?

Det kan inte finnas någon tvekan om den svenska inställningen, säger David Wirmark, och jag hoppas att det är så. Men när David Wirmark och utskottet säger att detta är beklagligt undrar jag om inte den som iakttar det hela utifrån måste tycka att det var mycket lamt och lojt sagt – när man nu är så ivrig att vidta åtgärder i motsatt riktning mot diktaturstater.

Både den tidigare regeringen och den nu sittande borde ha visat och borde visa större intresse. Jag förstår inte riktigt det som sägs om information. Jag betvivlar att några svenska företag är okunniga om bojkotten. Jag betvivlar också att informationen har någon verkan. Kanske det måste till andra åtgärder och andra toner.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Det utskottet säger i sitt betänkande i år innebär en anmodan till handels- och utrikesdepartementen att se till att sådan här information verkligen kommer företagen till del. Det ges redan sådan information, men den kan och bör förbättras. Utskottets uttalande är ett led i denna strävan.

TOR Nilsson (m):

Herr talman! Detta var verkligen försiktigt, mildt och oklart sagt. Det har gått tre år sedan Gabriel Romanus skrev en motion, som behandlades för mer än ett år sedan. Vi har kommit in på ytterligare ett nytt år, och ännu finns tydligen inga fakta om informationen.

Jag har ännu inte fått svar på frågan – men jag hoppas få det senare på annat sätt – om svenska företag verkligen kan vara okunniga om att regeringen och vi som medborgare ogillar bojkotten, som från arabländernas sida innebär att de svenska företagen inte får handla med arabländerna om de handlar med Israel. Jag hoppas verkligen att det sker en rättelse!

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:10 med anledning av propositionen 1978/79:36 om allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m. jämte motion.

I propositionen 1978/79:36 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta – inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om upphävande av instruktionen (1964:808) för besiktningsmän hos Aktiebolaget Svensk Bilprovning,

dels godkänna de riktlinjer för allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m. som i propositionen angetts.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen redovisas försöken med allmän differentierad hastighetsbegränsning som har pågått i olika etapper sedan 1968. På grundval av erfarenheterna förordas att försöksverksamheten förklaras avslutad och att det nuvarande systemet görs permanent. Det är väsentligt att hastighetsgränserna i de enskilda fallen anpassas med hänsyn till vad trafiksäkerheten kräver. Det är också viktigt att reglerna upplevs som rimliga av trafikanterna. Metoderna för att bestämma hastighetsgränser med hänsyn till väg- och trafikförhållanden m. m. måste därför fortlöpande vidareutvecklas. Så kan ske inom ramen för dagens system.”

I detta sammanhang hade behandlats den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:1611 av Allan Åkerlind (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att generella hastighetsbegränsningar på vägar utanför tätorter skulle omvandlas till rekommenderade färter.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1977/78:1611 godkänna de riktlinjer för allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m. som i propositionen 1978/79:36 förordats,

2. anta ett i propositionen 1978/79:36 framlagt förslag till lag om upphävande av instruktionen (1964:808) för besiktningsmän hos Aktiebolaget Svensk Bilprovning.

ALLAN ÅKERLIND (m)

Herr talman! Jag har i motionen 1977/78:1611 yrkat att generella hastighetsbegränsningar på vägar utanför tätort skall omvandlas till rekommenderade färter. Det är allmänt omvittnat att begränsningarna inte respekteras av flertalet bilister. Det beror oflast på att bilisterna inte uppfattar

hastighetsbegränsningarna som befogade. En hastighet som kan vara befogad vid en tidpunkt kan vara onödigt låg vid en annan, beroende på trafikintensiteten. Bilisten har ju också skyldighet att anpassa farten efter rådande omständigheter. Det har ibland tagits till intäkt för att vägra önskade fartbegränsningar inom tätorter, där fartbegränsningar kan vara starkt befogade.

Om övervakningen från polisens sida skall bli så effektiv att fartbegränsningarna följs även utanför tätorterna krävs det enorma insatser av poliser. De poliserna behövs, anser jag, på annat håll. Vi har en oerhörd brottslighet i landet mot enskilda i form av våld och inbrott. Där behövs det betydligt större polisinsatser.

Eftersom trafikanterna är skyldiga att anpassa farten efter rådande förhållanden även utan fartbegränsningsskyltar är det olämpligt att för alla vägar utanför tätorter ange fast högsta fart – det bör vara en rekommenderad fart. Överträdelse av sådan rekommenderad hastighet skall enligt min mening endast beivras om bilisten i fråga varit orsak till en olyckshändelse. Eventuellt skulle man kunna tänka sig att genom särskild märkning på trafikskyltar ange om skylten avser rekommenderad fart. Men i princip menar jag att samtliga generella hastighetsbegränsningar utanför tätorter kunde omvandlas till rekommenderade begränsningar.

Eftersom en hel del kontroll från polisens sida på det här sättet skulle bortfalla skulle då många poliser kunna sättas in på andra områden, där större polisinsatser framstår som nödvändiga. Den irritation i trafiken som fasta hastighetsbegränsningar och hastighetskontroller förorsakar skulle till största delen kunna undvikas. Hastighetskontroller och trafikpaxbilar kunde undvikas, och det skulle man spara en hel del pengar på.

I tidningen *Motor* har det flera gånger påpekats att man önskar rekommenderade hastigheter. Det har tagits upp i flera nummer av tidningen. I nummer 8, 1977, redovisar man olika undersökningar i Tyskland och England. Man säger att resultatet av de undersökningarna går tvärt emot resultatet av de undersökningar som gjorts av vägtrafikinstitutet. Särskilt de undersökningar som gjorts i England har varit positiva till rekommenderade hastigheter. Man skriver: "Efter en period av fri fart under några månader 1974 återinfördes hastighetsbegränsningarna på hösten det året. Någon nämnvärd skillnad i olyckorna de närmaste månaderna jämfört med vad man beräknade skulle ha inträffat om farten varit fri uppstod inte."

Men dessa undersökningar redovisas varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet. Man skriver också: "MOTOR har i åtskilliga år propagerat för s. k. rekommenderade fartgränser – alltså där trafikanterna på skyltarna rekommenderas en maxfart som är lämplig för ett aktuellt vägavsnitt men som får överskridas."

Om de västtyska undersökningarna skriver man: "Får man tro de västtyska rönen kör alltså trafikanterna lika säkert om de känner att myndigheterna låter dem använda det egna omdömet."

"Med tanke på alla de här nämnda motstridande uppgifterna", skriver man vidare, "är det på tiden att TSV genomför en ordentlig undersökning av

fartgränsernas roll i trafiken, som inte stannar vid studium av olycksstatistik!"

Men vad sägs i den föreliggande propositionen och i utskottsbetänkandet om de utländska erfarenheterna av rekommenderade hastigheter? Jo, man säger att utländska erfarenheter inte är ett realistiskt alternativ. Det är i stort sett vad man säger. Och det säger man utan att förklara varför de inte är ett realistiskt alternativ. I propositionen redovisas en del erfarenheter från Finland och Norge, men det nämns inget om erfarenheterna i andra länder.

Utskottet skriver att man vill understryka vikten av en effektiv polisövervakning. Utskottets attityd är skrämmande: mer förbud, mer övervakning. Vi har ett alltför utbredd förbudssamhälle redan nu. Nu förordar utskottet ett permanent förbud att köra fortare än skyltningen anvisar – denna skyltning som ofta tycks trafikanterna ganska godtycklig och framför allt stelbent. Förbud och tvång vill man använda, men sådant skall användas med stor försiktighet enligt min uppfattning.

En effektiv polisövervakning skulle kosta enorma summor för statsverket. Var skall man ta de pengarna i den ekonomiska situation vi befinner oss i? Trafikutskottet skriver att det är särskilt viktigt att bibringa bilisterna sådan förståelse för hastighetsgränserna att de av dem upplevs som meningsfulla. Får jag fråga: Hur mycket pengar tänker sig trafikutskottet att man måste satsa på den här frågan? Det måste bli en stor andel av statsbudgeten om man skall nå det uppställda målet. Har trafikutskottet fått klartecken från något av de övriga utskotten eller från budgetministern att man får ta en stor andel av budgeten i anspråk för denna hjärntvätt?

Hur byråkratiskt man i propositionen ser på frågan om rekommenderade hastighetsgränser visas också av att man, sedan man talat om olika alternativ, skriver: Inget av dessa system ger emellertid någon grund för hastighetsövervakning från polisens sida. Det viktiga enligt propositionen är alltså att man kan ha grund för övervakning av medborgare. Det är skrämmande.

Hur byråkratiskt tänkandet är framgår med ännu större tydlighet av det som står på s. 35 i propositionen:

"Överklistring av totala siffror liksom byte av vägmärken kräver – då det gäller skifte av hastighetsgräns under dygnet – så mycket personal att det för närvarande inte är rimligt att förutsätta att ett sådant systematiskt skifte av hastighetsgränser kommer att fungera. Skifte av hastighetsgräns under året kräver mindre personal. Man kan dock förutse att särskild personal måste avdelas för denna arbetsuppgift."

Det är inte en sådan byråkrati vi skall ha. Man skall överlåta litet åt den enskilde också. Då behöver man inte ha en massa människor som springer och klistrar över vägmärken.

Man kan naturligtvis säga, vilket säkert företrädare för utskottet kommer att göra, att olyckorna ökar om man inför rekommenderade hastigheter. Men det intressanta är att olyckstalet när det gäller dödsfall i trafiken är ungefär detsamma nu som för tio år sedan. Det är ingen större skillnad. Då kan man säga: Vi har fått ökad trafikintensitet, vi har fler bilar. Det är riktigt. Men det

motverkas av att vi fått bättre vägar och framför allt bättre trafikinformation, bättre utbildning av förarna. De utvärderingar som redovisas ger ingen entydig bild. Tvärtom ger de svenska utvärderingarna en osäker bild. De utländska utvärderingarna ger en ännu mer osäker bild av resultatet när det gäller olycksfallsfrekvensen. Från olycksfallssiffrorna skall, om trafikutskottet har rätt i sitt påstående om att bilbälteslagen varje år räddar 200–300 människoliv, dras just det antalet.

Herr talman! Det vettigaste är att övergå till rekommenderade hastigheter utanför tätorter i enlighet med det förslag som jag har lagt fram i motionen. Det är bara att hoppas att även trafikutskottet så småningom skall inse det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1977/78:1611.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Trafikutskottet har enhälligt godkänt de riktlinjer för en allmän differentierad hastighetsbegränsning som förordas i propositionen 1978/79:36.

Trafikutskottet har – i likhet med TSV, rikspolisstyrelsen och statens vägverk – uppfattningen att hastighetsbegränsning är ett viktigt hjälpmedel i arbetet på att öka säkerheten i trafiken.

Samtliga remissinstanser tillstyrker TSV:s förslag att försöken med allmän differentierad hastighetsbegränsning avslutas och att det nuvarande systemet definitivt införs.

Många remissinstanser framhåller att införande av hastighetsbegränsningar, differentierade till vägnas standard, har visat sig leda till färre och mindre allvarliga olyckor. Vid en avvägning mellan kraven på framkomlighet och säkerhet på vägarna måste säkerheten tillmätas störst betydelse.

Även energibesparingar kan åstadkommas genom hastighetsbegränsningar, vilket bör beaktas.

I motionen 1977/78:1611 begärs att generella hastighetsbegränsningar på vägar utanför tätorter skall omvandlas till rekommenderade farter.

Utskottet minns om att TSV också studerat användningen av rekommenderade hastighetsgränser. Utländska erfarenheter visar att ett sådant system inte är ett realistiskt alternativ till system med en allmän differentierad hastighetsbegränsning.

TSV är emellertid inte främmande för att pröva rekommenderade hastigheter vid besvärliga vägavsnitt, om man i de övriga nordiska länderna går in för detta.

Propositionen förordar att frågan om rekommenderade farter – inbegripet anpassning med hänsyn till ljus- och väglagsförhållanden – studeras vidare. Med den av utskottet deklarerade inställningen borde också motionären känna sig tillfredsställd. Vi vill inte vidta någon åtgärd som ytterligare kan försämra respekten för hastighetsgränserna.

Det fanns en tid – för inte så länge sedan – när många tidningar och stora motororganisationer ville avskaffa fartgränserna. Jag tror att man allmänt underskattade trafikfaran. Fartens tjustning lockade och grep omkring sig i

Onsdagen den
17 januari 1979

Allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m.

vida kretsar. Men det har glädjande nog skett en tillnyktring.

Den proposition om en allmän differentierad hastighetsbegränsning som vi nu behandlar har inte väckt någon större uppmärksamhet. Protesterna och invändningarna har uteblivit. Men det är nog, som DN framhöll i en uppmärksamrad ledare den 27 november 1978, så att vårt beslut symboliserar en milstolpe i svensk trafikskultur.

Dagens enighet har gjort att det inte blivit någon större debatt.

Efter en försöksverksamhet sedan 1968 är vi nu i riksdagen redo att permanenta systemet med allmänna differentierade fartgränser. Och ingen – tillägger DN – talar längre om fartgränser som meningslösa eller som frihetsövergrep.

Det står numera klart för praktiskt taget alla att hastigheterna har en väldigt stor betydelse från trafiksäkerhetssynpunkt. Sambanden mellan höga hastigheter och trafikolyckornas svårighetsgrad är fullständigt klara.

Trafikutskottet understryker också vikten av en effektiv polisövervakning.

Enligt vad jag har erfarit har vi 1 418 polismän sysselsatta med trafikövervakning. Till sitt förfogande har man 466 bilar och lika många motorcyklar. 59 trafikpaxbilar, 59 radarhastighetsmätare, 41 mobila vägutrustningar samt 7 helikoptrar för trafikövervakning.

Det är alldeles otillräckligt när man vet att landsbygdens vägnät omspannar 9 700 mil, varav 1 247 mil är riksvägar. Jag hoppas att polisen skall intensifiera polisövervakningen. Polisen skall finnas med i trafiken – där det händer så mycket. Någon minskning av den polisiära insatsen vid rekommenderade fartgränser, vilket har föresvävat motionären, är en helt orealistisk tanke.

En väl avvägd information för att uppnå syftet med hastighetsreglerna är också mycket viktig. Uppgiften är att bibringa bilisterna sådan förståelse för hastighetsgränserna att de upplevs som meningsfulla.

Förlåt, jag undrar om inte Allan Åkerlind på detta område representerar ett föråldrat synsätt. Han är den ståndaktige tennsoldaten. Det har skett en hel del på dessa områden. Om det inte blir någon större debatt kring dagens proposition, beror det på genomslagskraften hos argumenten. De har varit av den arten att alla i dag säger: Vi måste leva med hastighetsbegränsningarna.

Här gör motionären ett stort nummer av tidningen *Motor* och återoppar artiklar från 1977 och 1974. Som jag redan har framhållit har emellertid mycket inträffat sedan dess. Jag förstår inte att motionären Allan Åkerlind inte återoppar tidningen *Motors* senaste yttrande i detta ämne. *Motor*, organ för Motormännens riksförbund, framhöll nämligen i nr 8, december 1978, alltså för en månad sedan, följande:

”Mot ovanstående bakgrund” – sedan man inledningsvis refererat till propositionen - ”har således M inget att erinra mot propositionen.” Tidningen tillägger: ”Förbundet är dock inte främmande för att hastigheten på lämpliga avsnitt av motorvägsnätet höjs till 130 km i timmen.”

Man kan fråga sig vilken tidsvinst som står att vinna med den senast föreslagna åtgärden.

I sak kan Allan Åkerlind inte återropa artiklar i tidningen Motor från 1970-talet. Jag återoppar vad tidningen Motor skrev i sitt senaste nummer för en månad sedan. Då sade detta organ för Motormännens riksförbund, den stora motororganisationens tidning, följande: "Mot ovanstående bakgrund har således M inget att erinra mot propositionen."

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan, vilket innebär bifall till propositionen 36.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Försöksverksamheten med allmän differentierad hastighetsbegränsning på våra vägar har pågått i olika etapper sedan 1967. Bestämmelserna innebär, som vi känner till, att hastigheten f. n. inom tätbebyggt område är högst 50 km/tim men att länsstyrelsen kan besluta om lokala avvikelser från den hastigheten. Utanför tätbebyggt område är högsta hastigheten 70 km/tim, det vi kallar för bashastighet. Trafiksäkerhetsverket har dock rätt att besluta om att hastigheten skall få höjas till 90 eller 110 km/tim, på motorväg till 90, 110 eller 130 km/tim. Dessutom gäller speciella hastighetsbegränsningar för vissa slag av fordon såsom bussar och lastbilar.

När nu regeringen föreslår att försöksverksamheten med allmän differentierad hastighetsbegränsning skall anses vara avslutad och att systemet skall permanentas, så är det med tanke på att man under mycket lång tid har studerat detta system.

Det är då viktigt att notera att för att hitta lämplig hastighetsgräns har man använt sig av den s. k. olyckskvoten, dvs. antalet olyckor per miljon fordonskilometer. Detta är det mått med vilket man anger trafiksäkerheten på en viss sträcka. När en framställning om höjd hastighet prövas, ställer man detta önskemål mot ett visst högsta olyckskvotsvärde. Att den här metoden är den bästa som vi f. n. kan använda oss av tror jag att vi alla kan vara överens om. Vi behöver alltså inte diskutera själva metodiken.

Jag skall inte gå in på detaljer – Essen Lindahl har redan berört saken – utan bara konstatera att olyckskvoten sjunker om man sänker hastigheten på ett vägavsnitt. Det är heller inte förvånande i och för sig. Det finns emellertid många faktorer som inverkar på trafiksäkerheten. En vägsträcka som har 90 km/tim som högsta hastighet är aldrig jämförbar med en annan vägsträcka med 90 km som högsta hastighet, skulle jag vilja säga.

Riskerna varierar med den tidpunkt på dygnet då trafiken studeras. Ljustörhållandena är olika vid olika tidpunkter, väglaget är olika och trafikintensiteten likaså. Förhållandet på själva vägen och även bredvid vägen påverkar säkerheten. Därför är det naturligtvis inte en lätt uppgift att bestämt säga att just här skall högsta hastigheten vara den eller den.

En annan viktig faktor, som har berörts av Allan Åkerlind, är trafikanternas respekt för hastighetsgränserna och om trafikanterna upplever bestämmelserna som meningsfulla och riktiga. På den punkten tror jag att Allan Åkerlind har rätt, när han säger att väldigt många trafikanter tyvärr inte uppfattar bestämmelserna på det sättet och därför överskrider tillåtna högsta

Onsdagen den
17 januari 1979

Allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m.

hastigheter.

Essen Lindahl har sagt att ytterligare insatser bör göras från polisens sida för övervakning och kontroll av trafiken. Det kan naturligtvis vara riktigt. Men jag tror för min personliga del att det vore bättre att öka informationen till förarna och på så sätt försöka skapa förståelse för gällande bestämmelser.

Eftersom många överskrider hastighetsgränserna, drar Allan Åkerlind slutsatsen att det vore bättre att så att säga legalisera överträdelserna genom att införa rekommenderade hastigheter.

När det gäller rekommenderade hastigheter finns det två alternativ. Det ena alternativet är att man rekommenderar en hastighet för ett visst längre vägningsintervall. Det andra alternativet är att man på ett redan fartbegränsat vägningsintervall rekommenderar en lägre hastighet på en viss sträcka – i skarpa kurvor, vid korsningar och på andra trafikfarliga ställen. Vad jag förstår är det främst det första alternativet som Allan Åkerlind har åsyftat i sin motion. Detta alternativ närmar sig ett system med fri hastighet.

Utskottet har mycket ingående diskuterat Allan Åkerlinds motion. Eftersom detta är en fråga som inte varit självklar för någon, har vi ingående prövat den. Vi har då funnit att det med hänsyn till trafiksäkerheten inte är möjligt – åtminstone inte i dag – att övergå till ett system med rekommenderade hastigheter.

De andra faktorer som påverkar olycksfallsfrekvensen har behandlats i propositionen. Både trafiksäkerhetsverket och departementschefen har framhållit att man bör fortsätta att studera dessa faktorer och om möjligt väga in dem i det här sammanhanget. F. n. har vi inte tillräckliga kunskaper om de faktorer utöver hastigheten som påverkar trafikriskerna.

Allan Åkerlind säger att poliserna behövs på andra håll. Det är naturligtvis riktigt. Men, Allan Åkerlind, vid många av de allmänna brott som begås kommer bilar till användning. Poliserna skulle därför kunna slå två flugor i en smäll genom att bedriva trafikövervakning och då samtidigt kunna gripa personer som begått brott och i samband därmed använder sin bil.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Det betänkande från trafikutskottet som riksdagen nu skall ta ställning till är enhälligt. Utskottet hade vid behandlingen av propositionen 1978/79:36 endast en motion att ta ställning till, nämligen motionen 1977/78:1611 av Allan Åkerlind. Motionen är f. ö. en gammal bekant.

För de allra flesta har det inte varit svårt att ta ställning till frågan om en allmän differentierad hastighetsbegränsning kontra rekommenderad hastighet. Samtliga remissinstanser har biträtt trafiksäkerhetsverkets förslag att försöken med allmän differentierad hastighetsbegränsning förklaras avslutade och att systemet görs permanent.

Såväl utskottet som trafiksäkerhetsverket har sett denna fråga från i första hand trafiksäkerhetssynpunkt.

Det finns ingen anledning för mig att närmare gå in på hur markant

olycksfallsfrekvensen sjönk då det nuvarande systemet började tillämpas. Redovisningen finns att läsa bl. a. i propositionen och har ju också diskuterats rätt ingående här.

Allan Åkerlind påstår i sin motion att en hel del kontroll skulle bortfalla från polisens sida om vi införde rekommenderade farter. Min uppfattning är – i likhet med utskottets – att en effektiv polisövervakning och en god information till trafikanterna kan bidra till att hastighetsreglerna efterlevs. Med rekommenderade farter skulle vi otvivelaktigt få ett ökat antal olyckor, som i sin tur skulle kräva ökade insatser från polisens sida för att utredas. När Allan Åkerlind nyss förutsåg att utskottsrepresentanter skulle säga detta hade han rätt. Med rekommenderade farter skulle polisen inte heller kunna ingripa förrän olyckorna vore ett faktum – och då är det så dags.

Som jag ser detta är det i första hand fråga om hur många trafikoffer vi är beredda att satsa för att göra en marginell tidsvinst. Många skulle förlora all sin tid efter det att en olycka är ett faktum.

Jag kan inte låta bli att peka på just det som de här utredningarna har visat. Vad beträffar effekten på skadeföljderna av sänkta hastighetsgränser kan det konstateras att effekten i allmänhet har varit större på svårare än på lindrigare olyckor. Som exempel härpå kan nämnas att vid sänkning av hastighetsgränser från 90 till 70 km/tim minskade antalet dödade med 42 %, antalet svårt och lindrigt skadade med 29 %, antalet personskadeolyckor med 24 % och antalet egendomsskadeolyckor med 15 %.

Efter de tio år som denna försöksverksamhet med differentierad hastighet har pågått, har vi fått så klara bevis för att detta är rätt system att en ytterligare diskussion borde ha varit onödig. Utskottet har dock inte stängt dörren för fortsatta resonemang som rör hastighetsregleringen. Man bör inom ramen för det system riksdagen nu kommer att besluta kunna studera frågan vidare och kanske också pröva rekommenderade hastigheter vid besvärliga vägvagnsnitt, som Essen Lindahl också påtalade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det har sagts rätt mycket av utskottets ledamöter. Tyvärr är det väl inte så mycket av värde som har sagts. Jag konstaterar att inte mindre än tre av trafikutskottets ledamöter har funnit anledning att gå in i debatten och bemöta mig, och det är ju intressant i och för sig.

Essen Lindahl talade om olyckor och energibesparing, och det kan verkligen diskuteras – det säger jag till Eric Rejdnell också. Jag har påstått att utvärderingen inte är entydig, inte i Sverige och framför allt inte i utlandet. Det står om de svenska, finska och norska undersökningarna i propositionen, men det står inte om undersökningarna t. ex. i Tyskland och England. Jag vill påstå att de inte är entydiga. Men det är klart att om man vill gå ned till fartgräns 0 får man inga olyckor, så något ligger det självfallet i detta. Jag har tidigare här frågat, varför inte antalet olycksfall har gått ned ännu mera – man påstod ju t. ex. att man skulle rädda 200–300 liv med bilbälteslagen. Det är någonstans som det inte stämmer.

Allmän differentierad hastighetsbegränsning m. m.

Essen Lindahl talade också om fartens tjustning. Ja, det är verklighetsfrämmande, men det är inte fråga om det. Han talar om höga hastigheter, men det är inte det jag förordar. Jag förordar att man skall ha en något så när jämn trafikrytm, och det kan man få på ett bättre sätt om man har en rekommenderad hastighet. Då blir det nämligen en jämnare trafikrytm. Som det nu är sitter några få bilister och kör med den hastighet som anvisas på trafikskyltarna, medan de allra flesta kör 20 km däröver, och då blir det en väldigt ojämn trafikrytm. På de vägar där detta förekommer kanske det inte alltid sker olyckor, men det blir en massa tillbud. Och vi skall inte glömma bort alla de människor som har för sig att man 10 meter före en hastighetsskylt skall bringa ned hastigheten till 2 km under den anvisade. Det kan förorsaka mycket svåra tillbud genom att bilister som kommer bakifrån inte omedelbart upptäcker att den framförvarande bilisten helt obefogat tvärbromsar vid åsynen av t. ex. en 70-tavla.

Det är sådant man skulle kunna få bort genom rekommenderade hastigheter, och man skulle också kunna åstadkomma en bättre anpassning till vägens beskaffenhet. Ett avsnitt av en väg utanför tätbebyggt område kan vara av en sådan beskaffenhet att det inte går att köra 70 km/tim, medan vägen ett par kilometer längre fram kan ha en så pass bra standard att det mycket väl går att köra både 90 och 100 km/tim.

Jag ställde vidare en del frågor till utskottsrepresentanterna om varifrån man tänker ta pengarna till allt det här. Varifrån tänker man ta pengarna till hela den här polisövervakningen och till att bibringa bilisterna förståelse för hastighetsgränserna, som man säger? De pengarna finns ju inte. Om man skall fullfölja det som sägs i propositionen, så kommer det att kosta väldiga summor.

Rolf Dahlberg sade att mitt alternativ närmar sig fri fart. Men det är inte riktigt, eftersom jag menar att i de fall en olyckshändelse sker skall överträdelse av rekommenderad fart kunna beivras. Jag tror inte heller att en sådan här rekommendation höjer farten särskilt mycket, och det gäller för de allra flesta vägavsnitt, men rekommenderade hastigheter kan leda till en bättre anpassning till trafikförhållandena. I det sammanhanget vill jag säga att det som utskottet talar om, nämligen att man kan tänka sig en anpassning i kurvor och liknande, innebär en anpassning neråt som redan nu borde ske. Att där 90 eller 70 km anvisas köra med den hastigheten i vissa kurvor är ju rent livsfarligt, och att i sådana fall anpassa farten efter trafikförhållandena är rimligt. Men det gäller ju en anpassning för just det lilla speciella avsnittet av vägen. En sådan anpassning bör göras redan med nuvarande bestämmelser, och det är en helt annan fråga. Vad jag talar om är en anpassning som skulle gälla generellt om man införde rekommenderade hastigheter utanför tätorter.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Jag noterar att Allan Åkerlind i sitt andra inlägg inte längre åberopade tidningen Motor, och jag förstår honom på den punkten.

Allan Åkerlind vill väldigt gärna sätta betyg på trafikutskottet och på oss tre

som representerar utskottet i den här debatten. Vi har inte sagt någonting av värde, säger han. Jag skall för min del inte betygsätta Allan Åkerlind, även om det i och för sig vore ganska frestande att göra det.

Mer förbud, mer övervakning, utskottets inställning är skrämmande – det är så Allan Åkerlind uppfattar oss och det är det betyg han sätter på trafikutskottet. Det må han göra, men hans kritik drabbar alla trafikvårdande organ i det här landet. Man kan inte, Allan Åkerlind, mäta insatserna på detta område enbart i pengar. Vad ger ett år i den svenska trafiken, Allan Åkerlind? Jo, det ger mellan 900 och 1 000 döda. 4 000 människor blir invalider. 16 000 blir lätt skadade. Det är den dystra bakgrunden till dagens debatt. Det är bevisat att nuvarande hastighetsbegränsningar ger färre olyckor. Också utomlands har man gjort liknande erfarenheter. Det rör sig här, Allan Åkerlind, om alltför allvarliga frågor för att vi skall göra det hela till en byråkratifråga eller en fråga om hur mycket pengar vi har i det svenska samhället.

Allan Åkerlind skrev i sin motion, som visserligen är ett år gammal, att eftersom vid rekommenderade fartgränser en hel del kontroll från polisens sida skulle bortfalla, skulle många poliser kunna sättas in på andra uppgifter. Det är ett överraskande påstående.

Man skulle inte kunna ta bort några poliser, om man gick in för det system som Allan Åkerlind rekommenderar. Polisen kontrollerar inte bara hastigheten på våra vägar. Några exempel på andra viktiga ingripanden är: grova hastighetsöverträdelser, underlåtenhet att följa bestämmelser om stopp och väjningsplikt – man kör mot rött ljus –, omkörning på förbjudna eller i övrigt olämpliga platser, brott mot trafiknykterhetslagstiftningen samt olovlig körning. Rekommenderade hastigheter kräver, såvitt jag förstår, en ökning av tillsynen – icke en man skulle kunna friställas. Allan Åkerlind misstar sig på den punkten. Effektiviteten i körskolorna, utbildningen av utryckningsförare av ambulanser, polisbilar och brandbilar – allt detta är frågor som ligger i blickpunkten då det gäller de polisiära insatserna. Jag är rädd för att rekommenderade färter av många bilister skulle komma att uppfattas som fri fart. Om överträdelser inte vore straffbelagda, vem skulle då bry sig om rekommenderade fartgränser?

Allan Åkerlind har gjort sig känd som en ganska försiktig konservativ man, men just på detta område gör han sig skyldig till vissa äventyrligheter.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Vi har fått betyg av Allan Åkerlind, och trafiksäkerhetsverket och remissinstanserna har väl också fått samma dom.

Det är emellertid värt att notera att Allan Åkerlind håller med om att en lägre fart ökar trafiksäkerheten. Nu skall vi väl inte gå så långt som att tro att vi kan få bort alla olyckor genom att, som Allan Åkerlind nämnde, sänka hastighetsgränsen till noll. Men att vi sparar en hel del liv och minskar antalet skadade bör vägas in när man tar ställning till frågan om man skall få köra litet fortare. Om rekommendationerna skulle vara så värdefulla att man räknar med att klara sig med dem, finns det ju andra områden, när det gäller

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

egendomsbrott, där man skulle kunna rekommendera folk att inte begå brotten. Då skulle alltså polisen slippa övervakningen även i dessa fall. Det finns många sätt att minska antalet polisinsatser, men jag tror att vi måste vara realistiska och se hela sanningen.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag vidhåller, Eric Rejdnell, att det förslag som jag har lagt fram är realistiskt, och skulle det genomföras tror jag att det skulle visa sig vara det mest realistiska.

Essen Lindahl sade att jag inte på nytt citerade tidningen Motor. Men det kan jag göra, om Essen Lindahl gärna vill det. I Motor 1978:25 står bl. a.: "Motor har under en följd av år föreslagit att man borde pröva på vilken effekt s k rekommenderade fartgränser skulle ha på trafiksäkerheten. Dock utan något gehör från myndigheterna. Därför är det intressant att notera att man nu på trafiksäkerhetsverket tycks börja få en något mera nyanserad syn på de fasta fartgränserna. Så måste man tolka ett uttalande som gjordes av byrådir. Bengt Wilde, trafiksäkerhetsverket, vid en vägdebatt i Göteborg för en tid sedan ---."

Man säger alltså att man under en lång följd av år föreslagit att effekterna av rekommenderade fartgränser borde prövas men inte fått gehör från myndigheterna för detta. I en situation där en proposition framlagts men där man inte fått något gehör från myndigheterna är det ju inte underligt att man ledsnar på att bråka.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1611 av Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Användningen av handelsgödsel m. m. i jord- och skogsbruket

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:16 med anledning av motioner om användningen av handelsgödsel m. m. i jord- och skogsbruket.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:791 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställt att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att en utredning

tillsattes med uppgift att framlägga förslag dels om metoder att kraftigt begränsa användningen av handelsgödsel inom jord- och skogsbruket, dels i de övriga frågor som aktualiserats i motionen.

1977/78:1624 av Bengt Silfverstrand (s) och Grethe Lundblad (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att åtgärder vidtogs mot vattenföroreningar i enlighet med vad som i motionen anförts, samt

1977/78:1625 av Karl-Erik Strömberg (fp) och Jörgen Ullenhag (fp), vari hemställt att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder i syfte att begränsa användningen av bekämpningsmedel och andra kemiska medel inom jord- och skogsbruket.

Utskottet hemställde

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför om överlämnande av motionerna 1977/78:791, yrkande 4, 1977/78:1624 och 1977/78:1625 till naturresurs- och miljökommittén.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Victorsson, Gunnar Olsson och Håkan Strömberg (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:791, yrkandet 4, och motionen 1977/78:1624 samt med anledning av motionen 1977/78:1625 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför om tillsättande av en utredning rörande hälso- och miljöeffekter av åtgärder inom areella näringar.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! I den socialdemokratiska miljömotion som delvis behandlas i detta ärende påtalas och varnas för den starkt ökade användningen av handelsgödsel inom jordbruket. Sedan 1940 har kvävemängden ökat nio gånger, fosformängden tre gånger och kaliummängden fyra gånger. Den ökade användningen av handelsgödsel har lett till påverkan på såväl miljö som hälsa. Fosforgödselmedel innehåller vissa mängder tungmetaller. Framför allt varnas det för tillförseln av kadmium. Vi vet t. ex. att svensk åkermark tillförs ca 8 ton kadmium per år via handelsgödselmedel.

Användningen av kvävegödselmedel medför bl. a. att nitrat-nitrithalten i dricksvattnet höjs, vilket kan ha en menlig inverkan på människor och djur. Bl. a. kan de röda blodkropparna hos framför allt barn förstöras.

I denna motion ställer socialdemokraterna liksom förra året krav på utredning med sikte på begränsning av handelsgödselanvändningen. En sådan utredning skall sammanställa det material som redovisats, bedöma de hälso- och miljömässiga konsekvenser som användningen av handelsgödsel medför och lägga fram förslag om lämpliga metoder för att kraftigt minska handelsgödselanvändningen. Det kan ske genom lagstiftning, rådgivning och avgifter men också genom nya och förändrade brukningsformer.

I motionen 1624, som Bengt Silfverstrand senare kommer att utveckla motiven för, behandlas framför allt kvävegödslingens effekter på ytvatten

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

och grundvatten. I motionen krävs skyndsamma åtgärder för de särskilt utsatta delarna av landet. I den socialdemokratiska reservationen påtalar vi, att i fråga om grundvattnet kan urlakningen leda till så höga nitrathalter att det blir olämpligt som dricksvatten. För hög nitrathalt i dricksvatten anses innebära medicinska risker i synnerhet för spädbarn. Under vissa omständigheter reduceras nitrat till nitrit i mag-tarmkanalen. Nitrit kan i sin tur framkalla blodsjukdomar hos människor och djur. I vissa kemiska föreningar kan nitrat och nitrit också ge upphov till cancer.

Problemen med för hög nitrathalt i grundvattnet är särskilt markanta i intensivodlade jordbruksområden med lätta sandjordar. I sådana områden har uppmätts anmärkningsvärt höga nitrathalter, som vida överstiger de gränsvärden som rekommenderas av socialstyrelsen. Som Bengt Silfverstrand senare kommer att utveckla vet vi t. ex. att nitrathalten i Höganäsområdet är 60 mg per liter, dvs. dubbelt så hög som det hygieniska gränsvärdet. De åtgärder som kommunerna vidtagit har inte lett till någon varaktig förbättring av vattenkvaliteten.

Socialdemokraterna menar att den särskilda utredning med de uppgifter som jag här tidigare redogjort för bör arbeta skyndsamt och som sin första uppgift lägga fram förslag till åtgärder för de särskilt utsatta områdena. Bland sådana åtgärder bör ingå genomgripande undersökningar av nitratförekomster och dess orsaker, intensifierade informationskampanjer till odlare och en samordnad kontroll av vattenkvaliteten. En lokal försöksverksamhet bör snabbt inrättas.

Den borgerliga majoriteten avfärdar i år som tidigare våra förslag. Det framgår klart av utskottsmajoritetens förslag den kraftiga betoning man gör av handelsgödsel som en förutsättning för bedrivande av ett rationellt jordbruk med, som det heter, en privatekonomiskt godtagbar avkastning. Gång efter annan understryks detta. Försiktigtvis säger man dock att intensiva jordbruksmetoder i en del fall kan få allvarliga konsekvenser från hälso- och miljövårdssynpunkt. I den mån sådana konsekvenser kan styrkas – säger majoriteten – delar man givetvis motionärernas oro. Vad menas med detta? Hur långt skall konsekvenserna styrkas innan den borgerliga majoriteten är beredd att vidta klart riktade åtgärder? Det räcker uppenbart inte med den kunskap vi har dels om den kraftiga ökningen av handelsgödsel, dels om effekterna på människors och djurs hälsa av dessa ämnen. För hög nitrathalt i dricksvatten anses innebära medicinska risker, i synnerhet för spädbarn. Spädbarn skall t. ex. inte dricka vattnet i Höganäsområdet. Blodsjukdomar kan framkallas av nitrit. I vissa kemiska föreningar kan nitrat och nitrit också ge upphov till cancer. Måste allvarliga olyckor inträffa innan en eventuell oro hos borgerligheten omvandlas till politisk vilja?

Den borgerliga majoriteten kostar på sig att säga att "i den mån sådana konsekvenser kan styrkas" delar man motionärernas oro. Men göra något ordentligt vill man inte. Fortsatt forskning förordar man, naturligtvis – och det är givetvis ingenting att invända mot det. Och så säger man: "I avbidan på en mera långsiktig lösning av problemen synes det dock viktigt att frågorna kring nitrathalten i dricksvatten redan nu ägnas speciell uppmärksamhet från

ansvariga myndigheters och forskningsorgans sida." Det är väl en självklarhet att ansvariga organ skall ägna uppmärksamhet åt dessa frågor. Men vad skall politikerna göra? Varför skall inte de ha ett preciserat åliggande att snabbt ta itu med konkreta uppgifter? En sådan viktig uppgift är att lägga fram förslag till lämpliga metoder att minska handelsgödselanvändningen. Men så långt hänger inte den borgerliga majoriteten med. För miljöfrågor i all ära – de är bara intressanta så länge de inte rör vid de agrara näringarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Diskussionen här gäller faktiskt inte om kvävegödsel kan medföra några risker eller inte för miljön – för det är vi alla fullständigt ense om i utskottet – utan vad det är fråga om är medlen, och den frågan skall vi nu diskutera.

Reservanterna framställer krav på en utredning som skall framlägga förslag dels om långsiktiga åtgärder för att få ned handelsgödselanvändningen, dels snabba åtgärder i särskilt utsatta områden.

De snabba åtgärder som faktiskt föreslås är de som har föreslagits i motionen 1977/78:1624. Det gäller dels undersökningar av nitratförekomster och markanalyser i utsatta områden, dels intensifierade informationskampanjer riktade till odlare och dels tillsättande av en särskild samordningsgrupp med representanter för naturvårdsverket, socialstyrelsen och livsmedelsverket samt lokala intressenter.

Det första kravet är i själva verket tillgodosett genom att en systematisk kartläggning av växtnäringens förluster till yt- och grundvatten redan håller på att utföras inom de områden i Syd- och Mellansverige där de här problemen är som värst.

Informationskampanjerna har naturvårdsverket också ägnat sig åt. Det påpekade utskottet redan i fjol. Vi framhöll då att dessa riktlinjer för hur man skall bedriva jordbruk med hänsyn till miljövårdssynpunkter bör utarbetas i samråd med lantbruksstyrelsen.

De myndigheter som motionen föreslår skall samarbeta har också redan inlett ett visst samarbete just för att samordna de problem som nämns i motionen.

De långsiktiga åtgärderna mot användningen av kvävehandelsgödsel kan rimligen inte grunda sig på annat än forskningsresultat, som ännu faktiskt inte finns. En utredning som föregriper forskningsresultaten kan det ju inte vara särskilt mycket nytta med.

Beträffande den ökade användningen av kvävegödselmedel håller jag gärna med om att det är mycket möjligt att den kan vara för stor, men den har faktiskt gått ner något under de senaste åren, när priserna har gått upp. 1974/75 var det 264 000 ton, 1976/77 var det 259 000 ton och det senaste året, alltså 1977/78, beräkningsvis 243 000 ton. Sådan är alltså utvecklingen just nu.

Att man däremot i princip skall se en minskning av handelsgödselmedlens användning som önskvärd sades redan i den förra budgetpropositionen. Därför har också lantbruksuniversitetet som bekant utarbetat ett program för

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

forskningsverksamhet för att kunna nå detta mål.

Årets budgetproposition understryker vikten av det handlingsprogrammet, vilket vi alla är ense om i utskottet. Om det skulle visa sig att just kvävegödslingen i de givor som ges i dag har icke acceptabla följder för vattnets nitrathalt och om det sedan visar sig att man inte kan avvärja dessa följder annat än genom att dra ner avsevärt på gödslingen, då är det naturligtvis viktigt att vi har bl. a. en beredskap för att få fram några alternativa odlingsformer.

Jag har personligen länge arbetat för att större intresse och uppmärksamhet skulle riktas just mot alternativa odlingsmetoder inom jordbruket – metoder som då förhoppningsvis skulle kunna ge goda skördar utan dåliga miljöeffekter. De som själva frivilligt använder sådana metoder gör det ju därför att de anser sig ha god framgång med dem. Det är många unga jordbrukare och jordbruksstuderande som söker sig till ställen där de kan få kunskaper om de här alternativen. Jag finner det därför rimligt att både forskning och rådgivning i någon mån kunde inriktas även mot dessa former av jordbruk, och noterar med tillfredsställelse att utskottet delar den åsikten.

Därmed skulle vi kanske kunna inleda ett skede då en teknikvärdering av jordbruket tar med i beräkningen inte bara livsmedelspriserna utan också jordbrukets miljöeffekter och livsmedlens kvalitet, beroendet av energi, importerade bekämpningsämnen och gödselmedel samt beroendet av den arbetskraft som inte direkt arbetar i jordbruket men som krävs för att det skall få de varor det behöver och kunna leverera sina produkter i säljbar form. En sådan värdering skulle uppenbarligen visa att både kostnaderna och arbetskraftsbehovet för jordbruket ser något annorlunda ut i verkligheten än i de beräkningar som enbart håller sig till vad som händer på själva gården.

Jordbruket kan inte bedömas som under äldre tider – äldre tider betyder här ungefär före 1930 – när det var en mer självständig näringsgren, uppdelad på många relativt självförsörjande produktionsställen. Numera ingår jordbruket som en del i ett industrisamhälle och lever under samma villkor som det. Miljökraven måste alltså riktas mot jordbruket på samma sätt som vi ställer dem mot fabriken eller trafiken, men naturligtvis under delvis andra förutsättningar, eftersom jordbrukarna är de enda producenter som avtalar sina priser med staten.

Sådana åtgärder måste alltså studeras av en utredning som har möjlighet att ta med också de vidare ekonomiska och sociala resultaten, inte bara de närmaste miljöeffekterna. Jag anser, liksom utskottets majoritet, att den miljö- och naturresursutredning vi nu har är det bästa forum för just sådana överväganden. Under alla omständigheter kan vi inte tillsätta en ny utredning som dels bara skulle sitta och vänta på de forskningsprogram som är igångsatta, dels duplicera arbetet hos miljö- och resursutredningen.

Vad beträffar de hårt drabbade områdena, bl. a. i Skåne, finns det redan i dag möjligheter för de lokala myndigheterna att ingripa i de värsta fallen, t. ex. genom att flytta brunnar, borra djupare brunnar och rena dricksvattnet med jonbytare.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan, som går ut på att

samtliga i betänkandet behandlade motioner överlämnas till naturresurs- och miljökommittén.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske är på sin plats att påminna om vad fru Anér sade när hon började tala här, nämligen att det inte gäller att avgöra om kvävegödslingen är vanskelig eller inte – den är vanskelig, sade hon, därom är vi överens – utan att vad frågan gäller är med vilka medel vi kan göra oss av med den.

Sedermera kom fru Anér fram till att det enligt hennes bedömning inte föreligger klara bevis för effekterna av kvävegödsling. Jag vet inte riktigt vilken ståndpunkt folkpartiet egentligen har. Först är det vanskligt med kvävegödsel, och då bör man vidta åtgärder. Sedan är det inte bevisat att det är vanskligt, och då kan man vänta med åtgärder.

Det är intressant att notera att folkpartiet, som faktiskt har varit med och drivit dessa frågor, också i år har en motion som går helt i linje med den socialdemokratiska motionen. I den krävs nämligen att man begränsar användningen av bekämpningsmedel och andra kemiska medel inom jord- och skogsbruket. Men folkpartisterna inom jordbruksutskottet har nöjt sig med att skicka motionen vidare, inte med krav på en begränsning av användningen av dessa medel, som det står i den socialdemokratiska reservationen, utan med uttalande att den bör lämnas till naturresurs- och miljöutredningen för vidare beaktande.

Den socialdemokratiska motionen kräver en särskild utredning med den preciserade arbetsuppgiften att utreda en begränsning av användningen av handelsgödsel och framlägga förslag om detta. Inte ett ord därom återfinns i den borgerliga majoritetens skrivning. I den socialdemokratiska motionen krävs inte heller att en utredning skall sitta och vänta på material. Utredningen skall sammanställa det material som finns, bedöma de hälso- och miljömässiga konsekvenserna och framlägga förslag på olika områden för en kraftig begränsning av användningen av handelsgödsel. Vi har i den socialdemokratiska reservationen också sagt ifrån att den första primära uppgiften är att rikta in sig på de särskilt utsatta områdena. Vi har också preciserat hur det arbetet bör gå till.

Om det fanns en verklig känsla bakom den folkpartistiska motionen med krav på begränsningar av dessa medel, hade det varit rimligt att vi nu i riksdagen hade haft en majoritet för det här förslaget. Tyvärr nödgas vi konstatera att vi för tredje året i rad måste återkomma med kraven på begränsningar av handelsgödselanvändningen. Vi återkommer med förhoppningen att något av de borgerliga partierna äntligen inser att det måste agera.

KERSTIN ANÉR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tyvärr upprepa att det inte går att vidta några åtgärder mot användningen av handelsgödsel utan att man har de ytterligare forskningsfakta som nu är på gång. Jag kan inte riktigt se poängen med att

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

samtidigt ha ett forskningsprogram som skall ta fram fakta och en utredning som skall föreslå åtgärder på grundval av de fakta som vi faktiskt ännu inte har. En sak är att säga att det finns för mycket nitrat i vattnet – det är mycket möjligt att det är så – men en annan sak är att säga på vilket sätt och med vilka exakta och lokalt varierande metoder man skall kunna göra någonting praktiskt åt det.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara konstatera att naturresurs- och miljöutredningen i sina direktiv inte har fått till uppgift att ta fram metoder för att begränsa användningen av handelsgödsel. Men det är vad socialdemokraterna har krävt i sin stora miljömotion, och det är därför som vi kräver att denna precisa uppgift skall fastläggas från Sveriges riksdags sida.

KERSTIN ANÉR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Metoderna för att begränsa handelsgödselanvändningen måste tas fram av forskare, och forskarna har olika åsikter om detta problem. Jag kan citera en skrift som lantbruksuniversitetet skickade ut i fjol. Där står: "Man betonar ofta att just handelsgödselkvävet utnyttjas svagt och är hemfallet åt förluster." Det betyder alltså att det lakas ut. "Detta har inte stöd i cirkulationsstudierna, inte ens om man inskränker sig till den del av kvävecirkulationen, som gäller marken och grödan."

Det är alltså andra saker än handelsgödselkvävet som åstadkommer faror, och man måste titta på alltsammans på en gång.

Naturresurs- och miljöutredningen skall se på de stora allmänna avvägningarna mellan miljö- och ekonomiska effekter. Det står också, vill jag minnas, i den socialdemokratiska reservationen att man måste göra denna avvägning på ett eller annat sätt. Den avvägningen kan göras i just naturresurs- och miljöutredningen, men naturligtvis inte förrän vi har tillgång till de forskningsfakta som vi fortfarande inte riktigt äger.

Tal mannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! "Vattnet är ett förligt gift, vilket omger Visby stift." Så skaldade vid sekelskiftet den lundensiske poeten och humoristen Falstaff, fakir. Detta inlägg i miljödebatten kom alltså långt innan industrialismen fått sitt genombrott i vårt land och långt innan kemiska medel kom till användning inom jordbruket.

Industrins och kommunernas miljöförorenande utsläpp har under en längre tid varit föremål för en intensiv debatt. Det är bra. Den debatten skall fortsätta. Den har varit mycket nyttig. Och den har lett fram till konkreta resultat. Sverige torde vara ett föregångsland när det gäller miljöinvesteringar i kommuner och näringsliv. Den kritiska granskningen av industrins och kommunernas handhavande av miljöfrågorna måste fortsätta. Men vi kan

väl konstatera att industrins miljöfarlighet på ett ibland snedvridet sätt fått dominera debatten, medan jord- och skogsbruk ganska mycket i skymundan fått fortsätta med en miljöfarlig verksamhet som på sikt kan få nog så allvarliga följder.

Konstgödslingen är i dag åtta till tio gånger större än 1939, då åkerarealen var 700 000 ha större än i dag. Självfallet har användningen av handelsgödsel haft oerhörd stor betydelse för att förbättra skördeutslaget. Det sambandet är det väl ingen som förnekar. Men ingen borde heller blunda för det förhållandet att t. ex. nitrathalterna i vårt grundvatten stigit i viss proportion till den kraftigt ökade konstgödselanvändningen i jord- och skogsbruket.

Utsläppen av oorganiskt kväve har ökat med 22 % under åren 1969–1977. Detta är en direkt följd av den ökade kvävegödslingen i jord- och skogsbruket. Man räknar med att i genomsnitt hela 50 % av det kväve som via gödsling tillförs jordarna försvinner till omgivningen. Därav beräknas ungefär hälften gå bort genom utlakning och vattenavrinning, medan andra hälften försvinner till luften.

När vi i fjol diskuterade den här frågan förnekade företrädare för centerpartiet att det skulle föreligga något samband mellan konstgödsling och ökade nitrathalter i grundvattnet.

Utskottsmajoriteten har – förmodligen inför trycket från verkligheten – i år använt något mer nyanserade skrivningar. Nu erkänner man att utlakningen av kväve kan förekomma, även om detta fortfarande sker i överslätande ordalag.

Ett flertal undersökningar, utförda i andra länder, bl. a. Danmark, och i vårt eget land av svenska forskare inom t. ex. lantbruksuniversitetet, visar ett klart samband mellan gödsling och utlakning av nitrat, vilket alltså leder till att bl. a. dricksvattnets kvalitet försämras. I forskningsrapporten Förluster av växtnäring från åker, vilken utkom i fjol på lantbruksuniversitetet, framhålls bl. a.: "En minskad användning av kvävegödselmedel är den radikalaste och effektivaste metoden för att minska nitratutlakningen i marken och vattnet." Naturvårdsverket har också flera gånger framhållit att de stigande halterna av nitrat i grundvattnet är alarmerande och att det finns ett klart samband mellan gödsling och utlakning av kväve. Naturvårdsverket använder alltså uttrycket "alarmerande". Jag vill då säga att verkligheten inte är fullt så idyllisk som Kerstin Anér velat framställa den.

Man framhåller från naturvårdsverkets sida bl. a. att intensivt odlade sandjordar, som finns t. ex. i Brunnbyområdet i Höganäs kommun, måste betraktas som riskområden ur hälsosynpunkt.

Risken med höga nitrathalter är dels att de kan leda till blodsjukdomar hos mindre barn, dels att nitrat i vissa föreningar kan framkalla cancer. En minskning av handelsgödselgivan är också enligt naturvårdsverket det mest radikala sättet att sänka nitrathalterna. En sådan minskning skulle medföra en nedgång av utlakningsförlusten i minst samma omfattning som skördeminskningen, anser naturvårdsverket.

Förhållandena i Höganäs kommun har särskilt berörts i motionen 1624. Minst 5 000 människor i denna kommun får ett dricksvatten i sina kranar,

vilket under en följd av år innehållit nitrathalter som ligger ungefär dubbelt så högt som av socialstyrelsen fastställt hygieniskt gränsvärde för nitrat på 30 mg/l.

Utskottet säger på s. 5 i betänkandet – Kerstin Anér var också inne på detta – att berörda myndigheter med stöd av nu gällande lagar kan vidta erforderliga åtgärder mot t. ex. vattenföroreningar. Om det hade varit så enkelt hade nog frågan redan varit löst.

Vissa åtgärder har vidtagits. Bl. a. har nitrathaltigt vatten blandats ut med nitratfattigt. Det har endast kortsiktiga och ibland inte några effekter alls. Men åtgärderna har inte räckt till några påtagliga förbättringar. Man angriper sjukdomens symtom men inte dess egentliga orsaker, nämligen kvävegödslingsens negativa inverkan på grundvattnet.

SGU – Sveriges geologiska undersökning – har i ett yttrande betraktat företagna åtgärder som mycket kortsiktiga och konstaterar att problemen med de höga nitrathalterna i Brunnbysområdet sammanhänger med markanvändningen och geologiska förhållanden. Området består som nämnts av lätta sandjordar, och på stora arealer intensivodlas potatis. Kvävegivorna ligger på mellan 100 och 150 kg per hektar, vilket är ungefär dubbelt så mycket som genomsnittssiffrorna för landet.

Lantbrukarna har informerats, säger man från lokalt centerhåll, och hänvisar till en liten broschyr som heter Gödsla grödan – inte vattendragen. Men vi har faktiskt konstaterat att denna broschyr inte delats ut till jordbrukarna, åtminstone inte i den utsträckning man kan förvänta sig.

Jag tror att det är värdefullt att konstatera inte bara att det finns miljömässiga konsekvenser av handelsgödselanvändningen utan också att konstgödsetillverkningen är mycket energikrävande. Sveriges dominerande konstgödsetillverkare förbrukar sålunda hela sex gånger så mycket energi som Malmö kommun. Detta borde väl i någon mån ge centerpartiet en tankeställare.

Debatten om konstgödslingsens inverkan på luft- och vattenmiljö har på ett mycket slående sätt avslöjat hur stort steget kan vara mellan stolta miljöparoller och vackert tal om ekologisk balans, å ena sidan, och en verklig vilja till konkreta insatser för att skapa en bättre miljö, å den andra.

När SJ:s banvallar besprutats, när kommunala park- och rabattanläggningar ogräsbekämpats, då befinner sig centern ofta bland stormtrupperna, dvs. i främsta skyttelinjen, men när jordbrukets alltmer omfattande användning av kemikalier och konstgödselmedel och dess konsekvenser för vår miljö förs på tal, då finns centern inte ens med i reservarmén.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Vissa socialdemokrater tycker inte om centerns miljöpolitik, centerns arbete inom miljöpolitiken och centerns framgångar i de sammanhangen. Det är därför debatten i riksdagen ofta blir underlig i sådana här frågor. Jag vill nu emellertid bortse ifrån denna attityd, som vi tyvärr kan

iaktta i nästan alla sådana här sammanhang. Jag vill inte ge mig in på att argumentera med socialdemokraterna i de termerna. Jag anser nämligen att det är någonting som inte gagnar utvecklingen av miljöpolitiken i vårt land, och det är egentligen ointressant för de människor som är berörda av hur vår miljö är utformad.

Utskottsmajoriteten kan helt naturligt inte heller tillåta sig så vårdslösa formuleringar som socialdemokraterna gör från den här talarstolen. Vi kan inte heller tillåta oss att ange sådana felaktiga uppgifter som de som är redovisade i den reservation socialdemokraterna nu föreslår att riksdagen skall rösta för.

Den jordbrukspolitik som förts i vårt land och de följder av den som nu kan utläsas är i hög grad betingade av den målsättning som varit vägledande för statsmakternas beslut från 1940- fram till 1960-talet i fråga om den långsiktiga jordbrukspolitik. Uppbyggandet av rationella företag med hög avkastning, där bl. a. användningen av handelsgödsel utgjort en mycken viktig produktionsfrämjande faktor, har legat i linje med den jordbrukspolitik som förts. Det har varit ett samhällsekonomiskt intresse, fru Theorin. Och samhällsekonomiskt intresse är väl inte fult, det också? Det är väl bara privatekonomi som är fult?

Av det nu sagda följer att problemen med kemiska medel inte kan särbehandlas från miljöpolitiska synpunkter. En i motionerna åsyftad inriktning av jordbruksproduktionen förutsätter enligt utskottets mening att överväganden görs angående jordbrukspolitik i stort. Där inbegrips bl. a. de samhällsekonomiska konsekvenserna av en ändrad produktionsinriktning.

1972 års jordbruksutredning var inne på detta men tog inte ställning i dessa frågor.

Vi samlade i utskottet en mycket kvalificerad panel som vi hade möjlighet att utfråga i dessa sammanhang. Det framkom då – som utskottsmajoriteten säger i sin skrivning – att nitratförening kan härledas till överdosering av gödselmedel i jordbruket. Men vi skall komma ihåg – vilket experterna var mycket noga med att framhålla – att den omfattande föreningen i långa stycken kan härledas till helt andra källor, nämligen till organiska kvävekällor som torvmossar, som i vissa sammanhang – det fick vi bevisat vid det tillfället – utgör vattentäktskälla till områden i Halland och nordvästra Skåne, och organisk gödsel, som ju i miljöpolitiken anses fint och lovligt men som är en minst lika stor bov i detta drama som de syntetiskt tillverkade näringsämnen.

Beträffande följderna av en förorening av vattnet vill jag bestämt påstå att det inte råder några delade meningar. Det får inte förekomma att vattnet är skadligt för människor – vare sig för barn eller för andra människor. Det är vi helt ense om. Är det så, måste det snabbt åtgärdas. Och det kan åtgärdas på många sätt.

Jag tillät mig i dag ringa till gatuförvaltningen i Helsingborg, som i vissa sammanhang nämnts som exempel. Där gav man besked om att ingen vattenförsörjning som kommunen har hand om har värden som överstiger de tillåtna. Allt vatten där är av mycket god kvalitet. Men det är riktigt, som

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

Bengt Silfverstrand säger, att man har problem i en del andra kommuner med mindre vattentäkter.

Jag blir inte klok på påståendena i reservationen. Där säger man litet vårdslöst att kvävegödslingen i jordbruket har ökat våldsamt. Jag kan inte nöja mig med en sådan formulering. Jag har gått till statens jordbruksnämnd för att få veta hur det förhåller sig med det. Den gav beskedet att användningen av kvävegödsel i det svenska jordbruket från 1976 till 1977 minskade med 23 000 ton. Från 1977 till 1978 minskade den med ytterligare 53 000 ton. Det har alltså varit en minskning på sammanlagt 76 000 ton på de senaste åren. Jag vill inte påstå att det har något med regeringsskiftet att göra – jag vill som jag sade inte ge mig in i det slags debatt som fru Theorin bedriver. Men jag tycker inte det är riktigt hederligt att kasta ifrån sig skuldbördan och tro att man löser de här svåra problemen med en politiskt irriterad taktisk debatt. Jag tror vi kommer längre genom att göra exakta och konkreta ställningstaganden utifrån en verklighet som vi är eniga om måste utredas betydligt mer än vad som hittills skett.

Jag vill liksom fru Anér hänvisa till lantbruksuniversitetets program, som utomordentligt ambitiöst går in för nya handlingslinjer i dessa sammanhang. Jag kan ju säga, när man i årets budgetproposition avstyrkt lantbruksuniversitetets framställning att få utföra forskning och försök i de här sammanhangen, att fru Theorin och andra får ett utomordentligt tillfälle att demonstrera sin praktiska handlingskraft genom att se till att de erforderliga resurserna verkligen ställs till lantbruksuniversitetets förfogande.

Jag tycker det är riktigt att vi tar dessa problem på fullt allvar och ser till att de analyseras samt att förslag därefter väcks och åtgärder vidtas. Egentligen kan man förvåna sig över att det skall behöva finnas två förslag för riksdagen att rösta om.

Utskottsmajoriteten vill att denna fråga skall utredas och utredas snabbt. Vi har tillåtit oss att nämna den av regeringen tillsatta naturresurs- och miljöutredningen, men enligt reservanterna duger inte den utredningen. Jag vet inte vad det är för fel på utredningen, eftersom den inte duger i det här sammanhanget. Direktiven är mycket omfattande, och jag skall inte ta upp kammarens tid med att citera dem. Men jag vill verkligen rekommendera dessa direktiv för studium. De inriktar sig på en mycket ambitiös målsättning med hänsyn tagen till balans i naturen och med hänsyn tagen till varsamhet när det gäller våra naturresurser.

Jag vill nöja mig med att säga att departementschefen i direktiven uttalat: "I den mån kommittén finner att någon fråga inom dess ämnesområde påkallar särskild utredning som inte är av den övergripande karaktär att den lämpligen bör utföras av kommittén bör den kunna föreslå att frågan utreds i särskild ordning.

Jag bedömer det som angeläget att kommittén så snabbt som möjligt kan redovisa vissa förslag och särskilda studier i form av delbetänkanden."

Jag vet inte vad motionärer mer kan vänta sig av tillmötesgående i riksdagsbehandlingen när det gäller en framställning i en sådan här konkret fråga.

Är det något fel på utredningen? Jag har tittat litet på vilka ledamöter som ingår. Jag finner bl. a. Ulf Lönnqvist, utredningssekreterare, och ledamoten av jordbruksutskottet Wivi-Anne Radesjö. Har de inte socialdemokraternas förtroende i en sådan här viktig fråga? Vidare ser jag åtta sakkunniga och sexton experter. Bland experterna ser jag departementsrådet Lennart Lindgren, som var chef för dem som utformade den svenska nationalrapporten i vattenfrågor till FN:s vattenkonferens. Jag ser vidare Malin Sundberg-Falkenmark som, vågar jag säga, är den förnämsta vattenexperten i Sverige. Och inte bara det – hon ansågs i FN vara den förnämsta i världen, eftersom hon blev generalrapportör för den stora vattenkonferensen i Mar del Plata. Jag undrar vad det är för fel då man inte kan ha förtroende för dessa personer. Vidare finns fyra sekreterare med professor Erik Arrhenius som huvudsekreterare.

Nå, säger reservanterna, den här frågan är för stor och för omfattande – de här personerna har så mycket annat att göra. Då vill jag framhålla att normal praxis i sådana här sammanhang är att riksdagen aldrig binder regeringen då det gäller vilket slags utredning regeringen vill tillsätta. Skulle det vara så som Maj Britt Theorin och Bengt Silfverstrand säger här, att denna utredning och dess direktiv inte duger, utan att det måste tillsättas en annan, så tror jag att regeringen har det goda omdömet att handla därefter. Även om Maj Britt Theorin och Bengt Silfverstrand har koncentrerat sig på att bekämpa centerpartiet och jordbruksutskottets majoritet, kan man väl i alla fall ha något förtroende för den regering som man själv har bidragit till tillkomsten av.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Anton Fågelsbo (c).

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte måtta på vad man tilltror socialdemokraterna. Lyckas inte regeringen följa vad den borgerliga majoriteten har krävt, skall vi ändå hysa förhoppningar om eller medverka till att regeringen tillsätter den utredning som vi vill ha.

I den socialdemokratiska motionen kräver vi att det tillsätts en utredning med klara direktiv och preciserade uppgifter. Det kan vara på sin plats att Einar Larsson pekar på var felaktigheterna i reservationen skulle finnas – det har han inte redogjort för på någon enda punkt. Jag är intresserad av att få veta det.

Det enda Einar Larsson kunde peka på var att kvävegödslingen hade minskat i omfattning de två senaste åren. Jag vet inte om Einar Larsson lyssnade på Kerstin Anér, men hon gav förklaringen: Det är prishöjningarna som har åstadkommit den minskningen. Skall vi genom att höja priserna på vissa miljöfördärvande ämnen avvakta en sänkning av miljöeffekterna och den vägen räkna med att kvävegödslingen minskar i omfattning? Det stämmer då rakt inte med en socialdemokratisk politik.

Nu är jag inte riktigt klar över vad borgerligheten egentligen tycker. Kerstin

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

Anér säger å ena sidan att det inte råder något tvivel om att vi är ense om effekterna av dessa ämnen, men å andra sidan säger hon att vi inte känner till de bästa metoderna. Einar Larsson är inte riktigt säker på effekterna. I utskottsmajoritetens skrivning, vilken han har bidragit till, finns det ingenting sagt om att det skall vara en uppgift att begränsa handelsgödselets användning. Det är litet beklämmande att den folkpartistiska motionen, som tydligen bara väckts av populära skäl och inte för att följas upp men i vilken klart begärs en begränsning av användningen av dessa medel, inte har fått gensvar hos folkpartisterna i jordbruksutskottet.

Det socialdemokratiska utredningskravet är i vår motion ordentligt preciserat. Det står – och det vill jag gärna också säga till Kerstin Anér – att en samhällsekonomisk bedömning rörande konsekvenserna av förslagen givetvis bör ingå i uppdraget. Man bör alltså studera effekterna, ta fram metoderna och snabbt presentera förslag. Skillnaden mellan den borgerliga majoriteten och oss är att vi kräver förslag för att minska handelsgödslingen. Det vill inte den borgerliga majoriteten ställa upp på.

Vi har inga som helst invändningar mot centerns miljöengagemang, bara det följs upp av politisk handling och inte blir enbart en läpparnas beklännelse. Vi har också fullt förtroende för våra ledamöter i de olika utredningarna. Men de utredningar som Einar Larsson refererar till har inte fått till uppgift att granska dessa frågor. Vi bedömer dem som brådskande och angelägna och kommer som sagt för tredje året i följd att kräva att riksdagen ställer sig bakom våra förslag om snabba åtgärder när det gäller handelsgödseln.

BENGT SILFVERSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en viss förståelse för att Einar Larsson känner sig irriterad över att i sin egenskap av lantbrukare, centerpartist och miljövän här i kammaren ständigt behöva yrka avslag på förslag som syftar till att förbättra vår miljö. Jag förstår att det kan kännas besvärande.

Einar Larsson talade om vårdslösa formuleringar. Jag vill att han preciserar i vilket avseende jag skulle ha lämnat felaktiga uppgifter. Jag vore tacksam för detta. Det är viktigt att få klarhet på dessa punkter.

Sedan har Einar Larsson mycket stor otur i sina kontakter. Före förra debatten hade han haft kontakt med någon kommun om vattenkvaliteten, och där fanns inga problem. Nu har han ringt till Helsingborg, och inte heller där finns några problem, enligt Einar Larsson. Men Einar Larsson kunde ta kontakt med sina partivänner i grannkommunen, Höganäs, så kunde han få bekräftelse på vad jag här har framfört. Men det har han alltså inte brytt sig om att göra.

Jag kan upplysa Einar Larsson om att det faktiskt finns ett mycket stort miljöproblem av denna karaktär i Helsingborg. Rååns flödesfåra växer nämligen igen just beroende på den intensiva kvävegödslingen av omkringliggande områden.

I avslutningen av mitt anförande kritiserade jag centerns miljöpolitik, och jag skall i detta inlägg bevisa att jag hade rätt. Einar Larsson sade att vattnet inte får vara skadligt för människorna och att vi snabbt måste lösa problemen.

Nu har vi socialdemokrater kommit med ett mycket måttfullt krav i motionen 1624, nämligen följande:

”Genomgripande undersökningar av nitratförekomster och deras orsaker – med bl. a. markanalyser – i särskilt utsatta områden i Skåne. Undersökningar bör ske i naturvårdsverkets regi.”

Ja, Einar Larsson, kan man inte bifalla ett så måttfullt krav får man faktiskt räkna med att ens miljöintresse och centerns miljöiver inte tas riktigt på allvar.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har bifallit dessa framställningar, herr Silfverstrand och fru Theorin, men vi har bara inte kunnat göra det med de formuleringar som återfinns i reservationen. Jag vill såsom exempel ta resonemanget om att kvävegödslingen stabilt ökar. Det är ett helt felaktigt påstående i reservationen. Jag har nöjt mig med att redovisa hur den stabilt minskar. 1976 kunde det bero på prisförändringarna i samband med oljekrisen. Men sedan dess har priset ökat, så det går inte att anföra det skälet, så som fru Theorin gör.

Kan fru Theorin ge något exempel på att riksdagen genom sitt beslut har klavbundit regeringen i fråga om en utrednings sammansättning och direktiv samt när det gäller hur den skall arbeta? Jag tycker att utskottet har tillstyrkt dessa motioner på ett rejält sätt så långt man någonsin kan önska sig. Jag är rörd över den förståelse som herr Silfverstrand visar för det dilemma som han anser att jag befinner mig i. Jag tycker emellertid att jag inte är i något dilemma. Vi har uttalat vår sympati för farhågorna, och vi har överlämnat saken till det organ som har hand om detta och som vi verkligen har stort förtroende för.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ytterst intressant att lyssna på Einar Larsson. En riksdag kan inte klavbinda en regering, menade han. I den socialdemokratiska reservationen krävs att frågorna om handelsgödseln skall behandlas av en särskild utredning. Vi har också pekat på vad en sådan utredning bör göra såväl långsiktigt som kortsiktigt.

Einar Larsson framhöll i sitt förra inlägg att dessa frågor samt alla förslag till åtgärder *snabbt* skall utredas. Utskottsmajoriteten anför att frågorna, med hänsyn till utformningen av direktiven till naturresurs- och miljökommittén, bör skickas dit, ”eftersom de sammanhänger med den moderna produktionstekniken inom jordbruket”. Ingenstans står det att man speciellt önskar att utredningen *snabbt* skall ta upp och diskutera en begränsning av användningen av handelsgödsel samt komma med ett förslag, vilket Einar Larsson tidigare försökte ge riksdagen ett intryck av.

Jag förstår inte riktigt det resonemang som förs. Antingen menar man att åtgärder snabbt måste vidtas och då kräver man det i sitt yttrande eller också säger man att frågorna hänger samman med så många andra bitar och framför en förfärlig massa ursäkter för att man inte snabbt föreslår åtgärder.

Det är precis vad den borgerliga majoriteten har gjort. Ni har velat skicka

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

över problemet och gömma det i en långsiktig utredning. Ni har sagt att myndigheter och forskningsorgan skall ta sitt ansvar, men ni vill inte låta politikerna i Sveriges riksdag ta sitt ansvar och säga ifrån att nu brådskar det med begränsningen av användningen av handelsgödsel.

Nu måste kunskaperna sammanställas, åtgärder övervägas och förslag komma fram snabbt. Skillnaden mellan oss och er är att vi kräver ett förslag om åtgärder mot användningen av handelsgödsel. Det ställer inte den borgerliga majoriteten upp på. Ord och handling bör vara samma sak, Einar Larsson.

BENGT SILFVERSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu säger Einar Larsson i sitt senaste inlägg att motionerna egentligen har blivit bifallna. Omröstningen om en stund lär väl utvisa hur det förhåller sig med det.

Men jag skulle vilja ställa frågan, eftersom jag som sagt tvivlar på Einar Larssons verkliga miljöintresse: Hur lång tid skall de kanske litet drygt 5 000 människor som nu i sex à sju år haft ett oacceptabelt dåligt vatten behöva vänta på att de åtgärder som Einar Larsson senast hänvisat till skall bli utförda? Kan jag få ett konkret svar på den frågan?

Einar Larsson tog inte upp sitt tidigare påstående om de vårdslösa formuleringarna. Eftersom jag inte fick något svar på den punkten får jag väl tolka honom på det sättet att uppgifterna är korrekta, och jag vill avslutningsvis understryka vad jag sagt med ytterligare ett par uppgifter som belyser det vi här diskuterar.

Socialstyrelsen gav i fjol ut en liten skrift i serien Socialstyrelsen redovisar, som heter Nitrat och nitrit, tillförsel och omsättning hos människan. Där framgår det hur allvarligt problemet är. I den skriften står det klart att man bör eftersträva produktionsmetoder som håller nitralthalterna nere. I första hand är det nödvändigt att minska användningen av kvävegödsel.

Professor Eliel Steen vid Sveriges lantbruksuniversitet sade i Miljöaktuellt för ungefär ett halvår sedan: "Till följd av gödslingen transporteras stora mängder kväve från åkrarna, vilket bl. a. leder till att dricksvattnets kvalitet försämras på många håll."

Jag vet inte hur många belägg för att den ökande handelsgödselanvändningen medför stora problem vi måste komma med i de här debatterna innan Einar Larsson skall känna sig övertygad om att jordbruket allvarligt påverkar och i vissa avscenden försämrar vår miljö.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden i omdöme är här att medan motionärerna och reservanterna på förhand bestämt sig för att handelsgödsel och bönder och centerpartister bör bekämpas och inriktar sig på det, så kan utskottet inte nöja sig med den bedömningen. Vi har, som jag sade, i en mycket kvalificerad panel fått information om att sju eller åtta andra kraftiga föroreningskällor i samma grad kan vara orsak till en vattenförorening, inte minst när det gäller nitrat.

Därför tycker jag att Bengt Silfverstrand och andra gör sig skyldiga till en vårdslös formulering när de inriktar sig på en enda möjlig föroreningskälla, nämligen handelsgödseln. Jag säger att den är möjlig. Jag har inte försökt bortförklara den, men jag vill ha besked om hur det förhåller sig.

Vad har Bengt Silfverstrand för stöd för att vattnet i ån är förorenat av enbart handelsgödsel, när det finns tusentals septiktankar som är anslutna till ån och vilkas kvalitet man inte har analyserat så noga. Men det är en större folkgrupp som berörs av det, så den kan man inte hoppa på så där som man kan göra med bönderna.

Sedan är jag förvånad över att Bengt Silfverstrand i sju åtta år som aktiv kommunalman i Höganäs har låtit sig nöja med det förhållandet. Det bör kommunen åtgärda väldigt snabbt, och det finns många vägar att lösa problemet.

Vad beträffar fru Theorins resonemang om den utredning som hon inte har tilltro till vill jag säga att det står på sex sidor i direktiven till denna utredning att den skall ta ställning till de frågor det här handlar om, och vattnet nämns som en mycket viktig naturresurs som utredningen också skall befatta sig med. Jag har nämnt de förnämliga experter just på vatten som finns med i utredningen.

Närmare bifall till motioner kan man inte komma, och jag vill säga att det tillstyrkande som utskottsmajoriteten har gjort genom att föreslå riksdagen att skicka motionerna till naturresurs- och miljökommittén innebär mer bifall än vad motionerna i förhållande till sin utformning förtjänar.

Talmannen anmälde att Bengt Silfverstrand och Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är två faktorer förutan vilka det över huvud taget inte hade varit möjligt att med vegetabiliska livsmedel försörja en oavbrutet växande världsbefolkning.

Den ena – den oss i tiden närmast liggande – är svensken Herman Nilsson-Ehles arbete inom genetik, som möjliggjort en långt driven sortförädling med sikte på högre avkastning. Men en sådan högre avkastning får vi sannerligen inte gratis. Det krävs medverkan av diverse kemiska och växtfysiologiska processer, varvid av olika grundämnen bildas näring i sådan form som vi kan tillgodogöra oss.

Och här kommer den andra faktorn in i bilden – eller snarare den första, om vi skall ta hänsyn till tiden. Det är tysken Justus von Liebig's upptäckt för ungefär 125 år sedan, att man genom tillförsel på konstlad väg kunde ersätta vad man genom ökade skördar så att säga odlat bort av åkerjordens mineraliska beståndsdelar. Och inte bara det! Man kunde genom lämpligt avvägd övergödsling – något som noga skall skiljas från övergödning som innebär alltför rika gödselgivor – i viss mån reglera stråstyrkan. Man kunde vidare förbättra skördarnas kvalitet – inte minst mjölets bakningsegenskaper.

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

Jag bör kanske betona att det bara är tillförselsättet när det gäller de skördeökande ämnena som är konstlat. Ämnena – huvudsakligen kväve, fosfor och kalium – är precis desamma som förekommer i naturlig gödsel. I denna måste dessa ämnen f. ö. först omvandlas till oorganiska föreningar innan de kan tas upp av växtligheten.

Nu vill socialdemokraterna kraftigt begränsa användningen av handelsgödsel. Vad man menar med "kraftigt" säger man försiktigtvis inte.

Ett totalt slopande av handelsgödsel skulle innebära en skördenedsättning till hälften av den nuvarande. En 25-procentig minskning av handelsgödselgivorna skulle betyda ett skördebortfall på ca 10 %. Det är med andra ord inte några små ingrepp i jordbruket som aktualiseras. Det är ingrepp som helt skulle ställa den nu tillämpade jordbrukspolitikens effektivitetsprincip på huvudet. Det är fullkomligt enorma belopp som skulle krävas för att bekosta bortfallet av hälften av vårt jordbruks avkastning. Även om vi nöjer oss med en 25-procentig minskning av gödselgivorna – alltså ett avkastningsbortfall på 10 % – blir det ändå inte fråga om småsaker.

Vi har inom jordbruket uppdraget att skaffa fram livsmedel till vårt land och även till människor utanför våra gränser. Vilka skulle en sådan minskning gå ut över? Vilka skall man låta svälta?

Är det av socialdemokraterna anförda motivet – kväveutlakning av hälsovådlig omfattning – verkligen så allvarligt att vi skall vrida utvecklingen 100 år tillbaka i tiden? På moderat håll anser vi inte det.

De faror socialdemokraterna pekar på existerar, och de är fuller väl värda att tas på allvar. Men än så länge finns det så många frågetecken att vi inte kan finna de föreslagna åtgärderna befogade. Vi kan inte finna något motiv för att man bara inriktar sig på jordbruket.

Statistiken kan som bekant tolkas på olika sätt. Det må vara hänt att den totala handelsgödselanvändningen fortfarande ökar. Men det säger oss i det här sammanhanget ingenting. Frågan är på vilka jordar spridningen har skett och om det där blivit en rubbning av balansen i det ekologiska systemet. Om det finns mer nitrat i marken än vad växtligheten kan ta upp är det ovedersägligen risk för utlakning, men det gäller om kvävetillförseln skett såväl med naturlig gödsel som med handelsgödsel eller genom biologisk fixering via bakterier i baljväxter och i alträdens rötter.

Det må som sagt vara att kurvan för förbrukningen fortfarande befinner sig i stigande, men det har tydligt planat av genom att man har minskat användningen på stora arealer under sista tiden, åtminstone för de sedan länge rationellt brukade enheterna. Jag skulle för min del vilja tolka den delen av statistiken så, att ökningen av förbrukningen nu ligger hos brukningsdelar som tidigare inte haft så stor förbrukning. Med andra ord: Det är jordar där det åtminstone teoretiskt inte bör vara något nitratöverskott, alltså en ganska liten risk för någon kväveutlakning. Hur vet man förresten att den påvisade nitratutlakningen härrör från just handelsgödsel? Den största utlakningen av alla kommer ju från helträda, där man inte gödslar med kväve alls.

Jag är angelägen om att än en gång påpeka, att en ökad nitratthalt i våra vatten är värd att ta på allvar. Men som alltid i sådana här sammanhang frågar

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

man sig härvid hur stor del av den föregivna nitratökningen som är reell och hur stor del som beror på alltmer förfinade mätmetoder. Vi kan från moderat håll inte finna någon anledning att lägga handelsgödselmedlen under produktkontrollnämnden, dvs. sätta likhetstecken mellan gödsel och gift.

Från lantbruksuniversitet, från lantbruksnämnder, från hushållningssällskap, från centralföreningar och från andra, som har jordbrukets förnödenheter på sitt program, bedrivs en livlig rådgivning med sikte på att bringa jordarna i balans genom försöksverksamhet och genom propaganda för en på markkartering grundad gödsling. Det är den vägen vi menar att vi skall gå. Ge hushållningssällskapen tillbaka de resurser för försöksverksamhet som de hade innan de av riksdagens socialdemokratiska majoritet en gång tvingades skära ned den.

Sedan finns det naturligtvis, som socialdemokraterna framhållit, områden där problemen är särskilt svåra. Norr om Helsingborg och bortåt Billesholm har vi t. ex. ett sådant område, och Österlen är kanske ett annat. Det är områden med lätta sandjor. Men skulle det uppstå allvarliga problem har man redan nu, både med stöd av vattenlagen och med hjälp av hälsovårds- och miljöskyddslag, möjligheter att gripa in.

Kort sagt: Arbetet på att minska användningen av handelsgödsel pågår redan och har pågått sedan långt före den tid då socialdemokraterna väckte sin första motion i dessa frågor.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Hans Wachtmeister ansåg att det skulle vara ett alltför stort och farligt ingrepp i jordbruket att minska handelsgödselanvändningen, och så tog han vissa siffror som belägg för detta. Nu är det faktiskt på det sättet att naturvårdsverket har varit inne på tankar som innebär att man skulle kunna minska gödslingen med ungefär 25 %. Och mycket riktigt, som Hans Wachtmeister påpekar, skulle en sådan minskning få till följd ett skördebortfall på ungefär 10 %. Men naturvårdsverket fortsätter det resonemanget och konstaterar att vi har ett mycket stort svinn i hela livsmedelsprocessen, och med åtgärder på det området skulle vi mer än väl kunna ta igen vad vi förlorar. Så har vi också som bekant ett ganska stort skördeöverskott som nog skulle kunna tåla en viss reducering. Naturvårdsverket säger vidare – det lyssnade kanske inte Hans Wachtmeister så noga på, han belyste det åtminstone inte alls – att en sådan minskning skulle medföra en nedgång av utlakningsförlusten i minst samma omfattning som skördeminskningen. Där har vi alltså också en påverkan som skulle kunna innebära att skördeminskningen inte skulle få de skrämmande effekter som Hans Wachtmeister försöker utmåla.

Hur vet man att gödslingen påverkar utlakningen, frågade vidare Hans Wachtmeister och tog därvid upp en del andra faktorer. Jag vill till detta säga att i de fall vi påstår att det finns ett klart samband har vetenskapliga undersökningar visat att så är fallet. Jag har bl. a. åberopat ett par sådana undersökningar, och jag tycker att det borde räcka för att vi skall vara överens

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

om att problemet är väldigt allvarligt, och att man därför inte skall negligera hälsoriskerna.

Man skulle faktiskt kunna tänka sig att angripa problemet genom att, förslagsvis såsom fältexperiment, just i de här "riskområdena" göra en drastisk minskning av handelsgödselgivorna under ett antal år och sedan jämföra resultaten därifrån med resultaten från jordbruksområden på andra håll i landet både när det gäller skördeutfall och nitratförekomster. De som drabbas ekonomiskt genom detta skulle man kunna tänka sig att hålla ekonomiskt skadeslösa.

Det finns alltså konkreta möjligheter att göra någonting, och vi har framfört en mycket måttfull begäran – jag vill understryka det – att man skall göra genomgripande undersökningar i ett par av de områden som är mest utsatta. Jag tycker att om man verkligen är intresserad av miljöproblem, så skulle det vara möjligt att uppnå politisk enighet i en sådan här fråga.

Till sist vill jag också göra en kommentar till Einar Larsson, eftersom jag tidigare inte hade möjlighet att återkomma i fler repliker. Einar Larsson hänvisade till min kommunala erfarenhet och frågade varför det inte hade hänt något på det här området i min kommun, trots att vi där har just det här problemet. Jag skall gärna besvara detta och säga att vi har motionerat om nitratproblemet under en följd av år, men vi har borgerlig majoritet i kommunen – jag säger detta som en ren upplysning – och den har i mycket begränsad omfattning bifallit våra förslag. När det gäller de verkligt genomgripande förslagen till åtgärder har man icke bifallit våra förslag, utan de har blivit nedröstade.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vi har inte alls några överskottsproblem när det gäller spannmål eller jordbruksprodukter över huvud taget. Vi har en svältande värld, och den omständigheten att våra nationalekonomer inte lyckats klara betalningsproblemen när det gäller att tillgodogöra sig våra livsmedel rättfärdigar inte på något vis att vi skulle skära ner vår livsmedelsproduktion.

Herr Silfverstrand talar hela tiden om naturvårdsverket. Men naturvårdsverket är inte med här i kammaren, utan vi diskuterar nu vad vi har haft för oss i utskottet i fråga om den socialdemokratiska motionen. Vi har inom utskottet haft hos oss företrädare från lantbruksuniversitetet och därvid fått redogörelse för en hel del frågor i det här sammanhanget, och det är detta jag stöder mig på.

Herr Silfverstrand har tydligen inte en aning om hur försöksverksamheten inom jordbruket går till, hur ytterligt omsorgsfullt det bedrivs försök i försöksringar inom odlarekretsar för att komma fram till hur man på bästa sätt skall undvika utlakningar, hur man skall kunna tillgodogöra sig handelsgödselmedlen och hur man skall dra nytta av erfarenheterna från gödslingsförsök över huvud taget. Vi kan inte komma mycket längre på den vägen. Möjligen skulle vi kunna göra det om vi får resurser, men dem har den socialdemokratiska regeringen tagit ifrån hushållningssällskapen genom hela den

omorganisation som gjorts. Ge tillbaka dessa resurser, så skall vi använda dem till de ytterligare försök som finns att göra!

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag är väl informerad om dessa förhållanden, och jag kan bara konstatera, herr Wachtmeister, att det tydligen inte alltid är så väl beställt med sakkunskapen. De praktiska förutsättningarna för att bättre kunna tillgodogöra sig kväve saknas fortfarande. Ta exemplet från 1977, då ungefär 350 000 ton kväve spreds inom jordbruket och 40 % av detta kväve försvann till omgivningen, till vattnet och luften. Utlakningsförlusterna var alltså oerhört stora. Det problemet kan man inte bemästra. Där räcker alltså inte sakkunskapen till, det är ett faktum.

Sedan vill jag säga att jag inte har framfört några förslag om att vi skall göra oss av med något skördeöverskott. Jag har bara konstaterat att det finns sådana förslag. Därvid åberopade jag bl. a. naturvårdsverket, och jag tycker det är viktigt att göra det, eftersom det finns seriösa förslag till hur man skulle kunna komma till rätta med problemet.

Ge oss resurser, säger Hans Wachtmeister, och skjuter över problemet till den tidigare socialdemokratiska regeringen. Men det är ju det vi vill. Vi vill ju avsätta vissa resurser för att man skall kunna genomföra de här undersökningarna. Det är mycket modesta krav det rör sig om.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det var roligt att höra att herr Silfverstrand går med på att den socialdemokratiska regeringen gjorde en kapital dumhet när den rev ned hela vår hushållningssällsapsorganisation. Hade ni låtit bli det, hade vi kanske hunnit litet längre i den här frågan vid det här laget.

Kvävetets kretslopp i naturen, herr Silfverstrand, är verkligen ganska väl utrett. Jag har själv hållit på litet med den frågan. Naturens lagar är, gudskelov skulle jag vilja säga, sådana att vi inte utan vidare kan ändra på dem. Om Bengt Silfverstrand beger sig litet längre norrut – han behöver inte bege sig närmare Nordpolen än upp till Smålandsgränsen – kan han om höstarna se på den s. k. Rallarrosen när den blommar ute på hyggerna och på hallonen när de mognat. Båda visar tecken på en mycket kraftig ökning av nitrathalten i marken. Den kan vi aldrig göra någonting åt. Här blir det ofta ett klart överskott av kväve som sedan kommer ut i vattnet. Vad kan vi göra åt detta? Det finns inga möjligheter att göra någonting. Vi har att ta naturens lager sådana som de är.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Diskussionen om Rallarrosen får vi väl ta en annan gång. Jag konstaterar att socialdemokraterna vill angripa miljöproblemen där de förekommer, och jag konstaterar också att moderata samlingspartiet, centerpartiet och tydligen också folkpartiet inte vill vara med om att ta itu med de här viktiga miljöproblemen.

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

Onsdagen den
17 januari 1979

*Användningen av
handelsgödsel
m. m. i jord- och
skogsbruket*

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Nej, Bengt Silfverstrand, diskussionen om Rallarrosen skall vi ta nu. Vi skall angripa problemen där de finns och de finns just där Rallarrosen växer. Genom att dra in den växten i debatten har jag bara velat understryka att det finns saker som vi inte behärskar. Vi behärskar inte nitrifikationsprocessen i marklagren, utan det är en naturlig historia. Den utlakning som sker där kan vi inte få bukt med, ens med de finaste och största utredningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan Maj Britt Theorin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Maj Britt Theorin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 144
Avstår - 1

§ 8 Talmannen meddelade att propositionerna nr 100 och 101 skulle sättas sist på morgondagens föredragningslista.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:57 om inriktning av den regionala konsumentpolitiska verksamheten

§ 10 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:341 av *Pär Granstedt* om en upplysningstjänst för allmänheten

1978/79:342 av *Sven-Gösta Signell m. fl.* om projicering av talares namn och partibeteckning på bildskärmen i riksdagens plenisal

1978/79:343 av *Lars Werner m. fl* om övergång till republik

1978/79:344 av *Olle Wästberg* i Stockholm om översyn av JO-ämbetet

1978/79:345 av *Christer Nilsson* om beskattningen av vissa bostadsrättsföreningar m. m.

- 1978/79:346 av *Ingegerd Troedsson m. fl.* och andre vice talmannen *Tage Magnusson* om beskattningen av vissa inkomster av fastighetsförvaltning
- 1978/79:347 av *Ingegerd Troedsson m. fl.* om särbeskattning av makars B-inkomster i vissa fall
- 1978/79:348 av *Hans Wachtmeister m. fl.* om inkomstutjämning för fiskare
- 1978/79:349 av *Lars Werner m. fl.* om skärpt realisationsvinstbeskattning m. m.
- 1978/79:350 av *Sven-Gösta Signell m. fl.* om telefoner för allmänheten vid polisstationer med begränsat öppethållande
- 1978/79:351 av *Rune Torwald m. fl.* om medborgarvittnen vid polisförhör
- 1978/79:352 av *Tage Adolfsson m. fl.* om insyn i FN:s medlemsländers inre förhållanden
- 1978/79:353 av *Bengt Kindbom* om samutnyttjande av militär mark i Västsverige
- 1978/79:354 av *Lars Werner m. fl.* om den militära underrättelsetjänsten
- 1978/79:355 av *Lilly Bergander* och *Doris Hävik* om ålderspensionen för makar som lever åtskilda
- 1978/79:356 av *Ulla Ekelund* om barnpension för vissa fosterbarn
- 1978/79:357 av *Lilly Hansson m. fl.* om rätt till sjukpenning för föräldrar som är inskrivna vid barn- och ungdomspsykiatrisk klinik
- 1978/79:358 av *Iris Mårtensson m. fl.* om livränta på grund av arbetsskada
- 1978/79:359 av *Iris Mårtensson m. fl.* om de ekonomiska villkoren för elever som utbildats för bristyrken
- 1978/79:360 av *Britt Wigenfeldt* om ersättningen för sjukresa med egen bil
- 1978/79:361 av *Bo Forslund m. fl.* om ökade yrkesmedicinska insatser
- 1978/79:362 av *Märta Fredrikson m. fl.* om riktad hälsoundersökning angående grön starr
- 1978/79:363 av *Lisa Mattson m. fl.* om en kartläggning av förutsättningarna för det framtida familjelivet
- 1978/79:364 av *Svea Wiklund* och *Sonja Fredgarth* om det statliga stödet till familjedaghem
- 1978/79:365 av *Allan Åkerlind* och *Tore Nilsson* om en ny abortlagstiftning
- 1978/79:366 av *Carl-Henrik Hermansson* och *Eva Hjelmström* om statligt övertagande av Sergelteatern
- 1978/79:367 av *Georg Andersson* om musiklinje vid gymnasieskola i övre Norrland
- 1978/79:368 av *Olle Aulin* om ändrade intagningsbestämmelser för högskolestudier
- 1978/79:369 av *Per Olof Håkansson* om musikutbildningen inom gymnasieskolan
- 1978/79:370 av *Tore Nilsson m. fl.* om Bibeln i skolundervisningen
- 1978/79:371 av *Birgitta Rydle* om en ökad yrkesinriktning på den treåriga ekonomiska gymnasiecinjen
- 1978/79:372 av *Stig Alftin m. fl.* om samarbetet mellan vissa affärsdrivande verk

- 1978/79:373 av *Ulla Ekelund* och *Karl Erik Olsson* om civil flygförarutbildning
- 1978/79:374 av *Tommy Franzén* och *Karl Hallgren* om en kompletterande utgåva av skriften *Sjötrafikföreskrifter*
- 1978/79:375 av *Märta Fredrikson m. fl.* om rabatterad SJ-biljett för handikappades vårdare
- 1978/79:376 av *Torsten Gustafsson m. fl.* om statsbidrag för ombyggnad av Visby hamn
- 1978/79:377 av *Bengt Silfverstrand m. fl.* om bemanningen av Kullens fyrplats
- 1978/79:378 av *Gudrun Sundström m. fl.* om längre öppethållande av SJ:s väntsalar
- 1978/79:379 av *Rune Torwald* och *Gunnar Björk* i Gävle om ändrad organisation för postverket
- 1978/79:380 av *Britt Wigenfeldt m. fl.* om SJ-trafiken i Uppsala län m. m.
- 1978/79:381 av *Pär Granstedt m. fl.* om slopande av bly i bensin, m. m.
- 1978/79:382 av *Gunnar Olsson* om särskilda skogsvårdskonton
- 1978/79:383 av *Bengt Silfverstrand m. fl.* om förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg
- 1978/79:384 av *Per Olof Håkansson* och *Oskar Lindkvist* om en lag om låsinstallation m. m.
- 1978/79:385 av *Ove Karlsson m. fl.* om domänverkets ekonomiska villkor m. m.
- 1978/79:386 av *Alf Lövenborg* och *Rolf Hagel* om en industriell satsning i malmfältskommunerna, m. m.
- 1978/79:387 av *Magnus Persson m. fl.* om geologiska undersökningar i Värmlands län
- 1978/79:388 av *Karl-Anders Petersson* och *Claes Elmstedt* om stödet till de mindre och medelstora varven
- 1978/79:389 av *Börje Stensson* och *Margareta Andrén* om användning av makulatur vid tillverkning av tidningspapper
- 1978/79:390 av *Lars Werner m. fl.* om förstатligande av byggnadsmaterialindustrin
- 1978/79:391 av *Martin Segerstedt m. fl.* om lokalisering av ett industri-centrum till Ånge
- 1978/79:392 av *Lars Werner m. fl.* om garanterad minimiarbets-tid för deltidsanställda, m. m.
- 1978/79:393 av *Olle Aulin* om ambulanstransporter med helikopter i Skåne
- 1978/79:394 av *Olle Aulin* och *Joakim Ollén* om åtgärder för räddningstjänst och miljöskydd
- 1978/79:395 av *Pär Granstedt m. fl.* om förmedlingen av bostäder
- 1978/79:396 av *Lars Werner m. fl.* om bostadspolitiken
- 1978/79:397 av *Oswald Söderqvist m. fl.* om ändrade bestämmelser för vapenexport
- 1978/79:398 av *Oswald Söderqvist m. fl.* om förstатligande av krigsmateriel-industrin

1978/79:399 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om förbättring av folkpensionärernas levnadsstandard
1978/79:400 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om skattefri folkpension

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

Anmälan om interpellationer

§ 11 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 17 januari

1978/79:129 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till statsrådet Hedda Lindahl om ansvarsförhållanden och beslutsfunktioner inom sjukvården:

Morden i Malmö riskerar att rubba tilliten till svensk sjukvård i allmänhet och långvården i synnerhet.

Innan utredningen föreligger är det svårt att med bestämdhet uttala sig om vilka åtgärder som eventuellt försummats från sjukvårdens sida. Sjukvård är alltid en allvarlig sak. Den som genom råd eller åtgärder ingriper i en annan människas liv, fysiskt och/eller psykiskt, tar därigenom på sig ett ansvar. När sådan verksamhet sker inom ramen för samhällseliga institutioner måste ansvarsförhållandena vara preciserade.

Under senare år har vissa åsiktsriktningar, särskilt inom psykiatrin men även med överföring till andra verksamhetsområden, i opposition mot vad som ansetts vara "auktoritärt" och "hierarkiskt" successivt lett till en utspridning och förtunning av ansvarsbegreppet. När ansvaret delas av alltför många kan det till slut inte utkrävas av någon.

En annan företeelse som gripit omkring sig har varit en nedvärdering av "rondens" funktion och, här och var, en tendens att ersätta den direkta tillsynen av patienterna med "sittronder" med personalen, baserade på en genomgång av journalboken, på avdelningens expedition eller undersökningsrum. Av vissa uppgifter i Malmötragedin kan det förefalla som om den dagliga läkarronden emellanåt försummats. Särskilt bekymmersam blir situationen under långhelger, med eventuellt instuckna "klämdagar".

Jag får därför anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet Lindahl ställa följande fråga:

Har händelserna i Malmö givit anledning till överväganden i de hänseenden som här berörts, och finner statsrådet anledning att tydligare klargöra de ansvarsförhållanden och beslutsfunktioner som tillkommer olika personalkategorier inom sjukvården?

1978/79:130 av *Thorsten Larsson* (c) till statsrådet Carl Tham om samhällets sårbarhet när det gäller energiförsörjningen:

Det koncentrerade industrisamhället är förenat med betydande problem och risker. Dess tekniska funktion förutsätter att avancerad teknik inte

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Anmälan om inter-
pellationer*

havererar. Om så sker kan människor i stora delar av landet bli utan en fungerande livsmiljö.

För några dagar sedan drabbades stora delar av landet och därtill delar av Danmark av ett strömavbrott beroende på ett enda fel. Det gällde ett ställverk i Norrbotten. Dagarna kring nyårshelgen blev icke obetydliga delar av södra Sverige inte bara isolerade utan också i avsaknad av elektrisk ström beroende på snöoväder. Här återopade exempel är tyvärr inga ovanliga företeelser, liknande har inträffat förr. Uppenbarligen har dock utvecklingen medfört att tekniska funktioner blivit alltför sårbara.

Det finns skäl att dra lärdom av dessa händelser. Det är inte bara genom krig och avspärningar som det svenska samhället utsätts för påfrestningar. Vi måste planera så att människor står rustade att möta påfrestningar i vardagssituationer. Det gäller i hemmen, inom transportsektorn och i produktionen. Och självfallet måste vi planera så att vi maximalt söker undvika störningar. Måste vi inte överväga att ganska snabbt få andra och alternativa möjligheter i energiförsörjningen? Eller finns det tekniska möjligheter att i dessa sammanhang få en större säkerhet i utnyttjandet till stånd?

Det är helt klart att det är det koncentrerade samhället som är mest hjälplöst när det gäller att finna alternativa funktionsmöjligheter. Om man bygger samhället efter den stora skalan och det brister där blir också effekterna svåra för hela landet.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Tham få framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd redogöra för eldistributionssystemets känslighet, bl. a. med utgångspunkt i de senaste omfattande elavbrotten?

Vilka slutsatser drar statsrådet, med utgångspunkt i de senaste händelserna, om samhällets sårbarhet när det gäller energiförsörjning?

1978/79:131 av *Göran Karlsson* (s) till statsrådet Hedda Lindahl om information rörande händelserna vid Malmö Östra sjukhus, m. m.:

De tragiska händelserna vid Malmö Östra sjukhus har väckt stor oro hos många människor och upprört en bred allmänhet. Regeringen måste göra allt för att skapa klarhet om det inträffade. Därför anhåller jag om kammarens tillstånd att till sjukvårdsministern få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att ge riksdagen en utförlig information om händelserna vid Malmö Östra sjukhus?

Kan tillsynen över sjukvården anses tillfredsställande ordnad och är resurserna hos tillsynsmyndigheten, socialstyrelsen, tillräckliga för uppgiften?

Hur prioriteras tillsynsfunktionen inom socialstyrelsen?

Vilka lärdomar kan man dra av det inträffade ur personalrekryteringssynpunkt och i fråga om personalens utbildning?

På vilket sätt kan man möta den oro som många känner inför förhållandena inom långvården?

§ 12 Meddelande om frågor

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 januari

*Meddelande om
frågor*

1978/79:283 av *Gunnar Björck* i Värmdö (m) till budget- och ekonomiministern om sjuklön som utgår från forskningsanslag:

Att forskare vid våra universitet med ökande otålighet frågar sig vad regeringen avser att göra åt frågan om kompensation för sjuklön från forskningsanslag har nu åter tagit sig uttryck i pressen.

Kan budgetministern redovisa vilka åtgärder regeringen vidtagit sedan utbildningsutskottet för mer än tre år sedan begärde att regeringen skulle pröva frågan och återkomma till riksdagen med förslag? Har budgetministern övervägt det förslag som framfördes motionsvägen vid förra riksmötet eller har budgetministern eljest någon annan åtgärd att föreslå?

1978/79:284 av *Staffan Burenstam Linder* (m) till statsrådet Carl Tham om Sveriges framtida import av norsk olja:

Om priserna på norsk olja, enligt regeringsavtalet med Norge, skulle visa sig ligga över det internationella oljepriset, skall i så fall mellanskillnaden täckas med skattepengar eller kommer Sverige då att avstå från att importera norsk olja?

1978/79:285 av *Staffan Burenstam Linder* (m) till industriministern om förutsättningarna för framtida norska oljeleveranser:

Hur tolkar industriministern uttalandena i den norska propositionen om industriellt samarbete med Sverige att leveranser av timmer är att se som en förutsättning för oljeleveranser?

1978/79:286 av *Staffan Burenstam Linder* (m) till statsministern om en samhällsekonomisk utredning beträffande vissa avtal med Norge:

De olika Norgeavtalen är mycket omfattande. Likväl har någon samhällsekonomisk bedömning inte framlagts av regeringen. Mot denna bakgrund skulle jag vilja ställa följande fråga till statsminister Ullsten:

Har någon samhällsekonomisk utredning gjorts av innehållet i de olika Norgeavtalen och kommer i så fall denna analys att offentliggöras före Volvos bolagsstämma?

1978/79:287 av *Per-Olof Strindberg* (m) till utbildningsministern om tidpunkten för inrättande vid universitetet i Linköping av en professur i onkologi:

Med anledning av en vid 1977/78 års riksmöte väckt motion angående en

Nr 67

Onsdagen den
17 januari 1979

---

*Meddelande om
frågor*

professur i onkologi vid universitetet i Linköping framhöll utbildningsutskottet i sitt betänkande 1977/78:22 bl. a.: "Tjänsten är av betydelse såväl för grundutbildningen, forskarutbildningen och forskningen vid universitetet som för den onkologiska vården i regionen." Utskottet fann det vidare angeläget att professuren inrättas vid universitetet i Linköping, så snart förutsättningar härför bedöms föreligga, och att detta skulle ges regeringen till känna.

I årets budgetproposition finns professuren i onkologi ej omnämnd. Mot bakgrund härav vill jag till utbildningsministern ställa följande fråga:

När anser statsrådet att förutsättningar finns för inrättande av en professur i onkologi vid universitetet i Linköping i enlighet med tidigare fattat riksdagsbeslut?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 15.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert